Uppsala KOMMUN

Gestaltningsprogram för Dag Hammarskjölds väg

2016-01-16

Medverkande

Kommunal projektgrupp
Mario Rivera, projektledare
Dan Thunman
Lisa Hellberg
Magnus Elfwendahl
Maria Lundholm

Konsulter
Ramböll
Helena Brämerson Gaddefors
Karin Ellwén
Marcus Ekström
Maria Lundholm

Ebba Johansson (praktikant)
Rebecca Sjöstrand Härlin (praktikant)
Andrea Hagerfors (praktikant)
Johanna Svahn (praktikant)

Omslagsfoto: Ombyggnation av Flottsundsvägen, numera Dag Hammarskölds väg från 1935 av fotograf Paul Sandberg. Upplandsmuseets bildarkiv.
Tillgängligt: http://digitaltmuseum.se/011013992388?query=grindstugan&pos=72 [2016-01-11]

Innehåll

1 Projektbakgrund 4
Uppsala växer 4
Riksintresset fokus Dag Hammarskjölds väg 4
2 Syfte 4
3 Om Dag Hammarskjölds väg 5
Vägens ursprung i barockens ideal 5
4 ANALYS 6
SWOT 6
4.1 Historisk- och nutidsanalys 6
Historisk karta 8
Analyskarta - nutid 11
Historiskt viktiga element - utifrån karta och SWOT 14
Nutida upplevelser - utifrån karta och SWOT 16
4.2 Framtidsanalys 18
Analyskarta - framtid 20
Tankar runt framtidsanalysen- karta och SWOT 22
5 Stadsutveckling och inriktning för Dag Hammarskjölds väg 23
6 Gestaltningsprinciper 23
Karta gestaltningsprinciper 24
Rakhet, axialitet 27
Rytmen längs vägen speglar sammanhanget 29
Värdighet och karaktär 32
Sektioner norr till söder 35
7 Rekommendationer för fortsatt arbete 37
9 Bilaga 38
9.1 Begrepp gata, väg mm 38
9.2 Utredning Ulleråker 39

1 Projektbakgrund

Uppsala växer

Uppsala kommun ingår i en av Europas snabbast växande regioner. Södra staden har i Översiktsplanen för Uppsala kommun 2010 pekats ut som ett av de större och viktigare utvecklingsområdena. 2012 gav kommunstyrelsen kommunledningskontoret i uppdrag att ta fram en fördjupad översiktsplan för Södra staden. Syftet är att bereda väg för en utveckling av den centrala staden ut till Kronåsen, Ulleråker och Ultuna samt områden väster om Dag Hammarskjölds väg. Utmaningarna i arbetet med att skapa ett hållbart Södra staden ligger i att lyckas värdesätta områdets unika kvaliteter, utnyttja möjligheterna till att tänka nytt i alla sammanhang samt att fokusera på att skapa det goda livet för alla stadens invånare. Konkret innebär det bland annat att offentliga rum och rörelsestråk samt deras funktion och innehåll ska definieras och utvecklas.

Två stora utvecklingsområden inom Södra staden är Rosendalsfältet och Ulleråker. Inom dessa områden pågår byggnation samt arbete med planprogram och detaljplaner. Inne i staden har Uppsala vuxit bl a nedanför slottet och en utvidgning av Ångströmslaboratoriet är planerat. Ultuna står under stor omvandling av hela campusområdet och en fortsatt expansion finns planerad. Dag Hammarskölds väg sträcker sig centralt i området och är en historiskt viktig väg som leder till staden. Södra stadens planförslag bygger på att samla stadsutvecklingen inom området med tyngdpunkt i områden öster och väster om Dag Hammarskjölds väg. En av flera fördelar är då att nuvarande karaktär längs med Dag Hammarskjölds väg kommer att kunna bevaras i vissa avsnitt vilket möjliggör hänsynstagande till vägens kulturhistoriska värde som processionsväg.

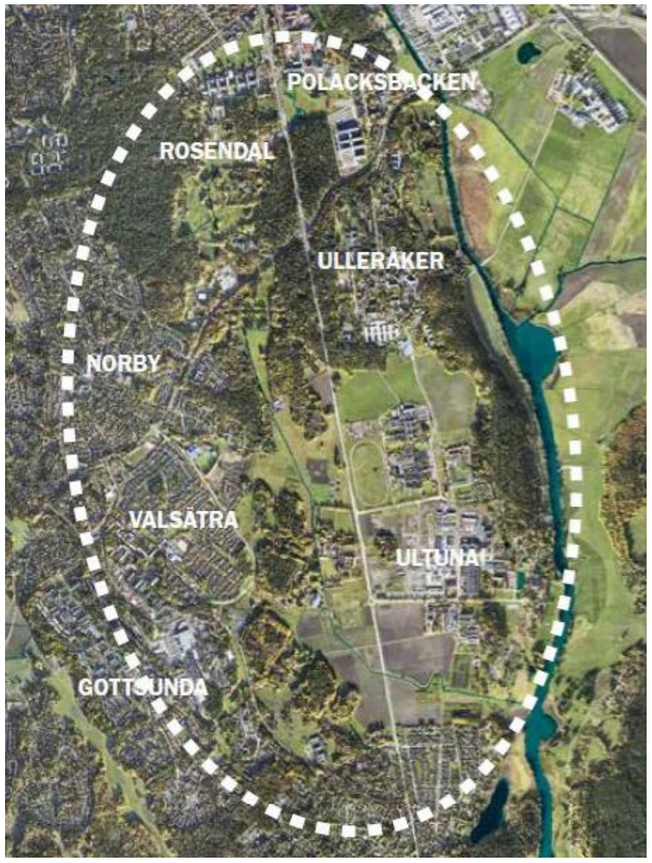

Bild visar ungefärlig utveckling av Södra staden och dess utvecklingsområden

Riksintresset fokus Dag Hammarskjölds väg

Staden omfattas av ett riksintresse för kulturmiljövård vars bärande element är att stadens struktur är påverkad av att centralmakten, kyrkan och universitetet har haft starka ställningar i staden. Spår i staden såsom medeltida gatunät och tomter samt mer kvarstående strukturer som rutnätsplanen med tillfartsvägar från 1643 är påverkat av kyrkan och universitetets verksamheter samt centralmaktens styrning. Uppsala slott, domkyrkan och universitetsbyggnaderna är de främsta symbolerna för centralmakten, kyrkan och universitetet och bärande i riksintresset. Av betydelse för stadens karaktär är det som visar på dess uppkomst och utveckling; Fyrisån, stadsplaner, kommunikationer, bebyggelsestrukturer och kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsebestånd.

Dag Hammarskjölds väg är i sig en del av riksintresset, men från vägen kan även andra delar av riksintresset skönjas. Det kvarvarande odlingslandskapet i Kungsängen och Ultuna är rester av ett statligt/kungligt jordbruk som blivit en viktig del i lantbruksuniversitetets framväxt, likaså den av staten/kungen ägda skogen längs Kron- och Ultunaåsen som under senare tider använts för militär och för att inrymma sjukhus (Ulleråker). De är äldre strukturer som blivit kvar och som ger förståelse för områdets historiska bakgrund och utveckling.

De kilometerlånga raka infartsvägarna varav Dag Hammarskjölds väg är en av dem, är en viktig del i rutnätsplanen från 1600-talet. De är planerade så att upplevelsen av Uppsala slott och domkyrkan är mycket storslagen. Vägarna vittnar om stadens betydelse under 1600-talet och i Sverige finns ingen annan motsvarighet vilket gör dem unika.

2 Syfte

Den föreslagna utvecklingen i översiktsplanen och Södra Staden medför att sammanhanget för Dag Hammarskjölds väg kommer att förändras. Därmed är det relevant att ta ställning till hur utvecklingen ska förhålla sig till Dag Hammarskjöld och det riksintresse som berör vägen . I och med att nya avtryck till historien tillkommer blir det viktigt att utveckla, definiera och förtydliga Dag Hammarskjölds karaktär kopplat till riksintresset liksom historiskt viktiga sammanhang kopplat till vägen.

Detta gestaltningsprogram ger övergripande anvisningar och råd för utvecklingen av Dag Hammarskjöls väg och dess närområde, Riktlinjer ges för hur vägområdet för Dag Hammarskjölds väg, mellan Rosenvägen (i Sunnersta) och Sjukhusvägen, ska hanteras i och med framtida förändringar. Gestaltningsprogrammet ska förhålla sig till riksintresset Uppsala stad och Dag Hammarskjölds vägs del i detta, samt till den utveckling av Uppsala som finns i områdena runt vägen.

Gestaltningsprogrammet ska ge stöd för fortsatt arbete med och runt vägen genom att ställa upp övergripande riktlinjer för vägområdet, men även hur anslutande områden ska förhålla sig till Dag Hammarskjölds väg.

3 Om Dag Hammarskjölds väg

Vägens ursprung i barockens ideal

Dag Hammarskjölds väg har sitt ursprung i 1600-talet och stormaktens Sverige. Sedan Gustav Vasas tid var staden betydelsefull som kröningsstad. I och med att Sverige hade blivit en stormakt kom staden att planeras och byggas om för att vara mer representativ och imponerande inför drottning Kristinas kröning.

Det gestaltningsideal som ligger till grund för rutnätsplanen har sin början i renässansen, där människans ställning och makt över naturen, geometrins gudomlighet, det antika idealt m.m. influerade arkitektur, trädgårdar och samhällsplanering. Med 1600-talet och den barocka stilen kom stadsplaneringen att än mer visa på makt, dramatik och storslagenhet, där t ex maktens symboler ofta fick stå som centrala noder. I Sverige sammanföll det med stormaktstiden och Sveriges allt mer betydande roll i europeiskt sammanhang.

Dag Hammarskjölds väg har ett ursprung i dessa ideal. Det var den södra infartsvägen till Uppsala och Uppsala slott, den väg som utländska gäster framför allt skulle anlända på inför kröningen. Det torde ha funnits en vilja att imponera och visa upp Sveriges och regentens makt som speglas i Dag Hammarskjölds väg. Vägen dominerar över landskapet genom sin starka axel från dåtidens passage över Flottsund ända fram till slottets portar. Till skillnad från tidigare vägar som följt och anpassats efter åsen drogs Dag Hammarskjöld genom sankmark, åkermark och skogsmark.

Chambord, Frankrike. Från slottet utgår flera axlar som skär genom omgivande jaktpark och vidare ut i Loiredalens landskap, ett exempel på stilen som utvecklades under renässans och barock.

Dag Hammarskjölds väg ligger i ett stads- och landskapssamband vars utseende och funktion har förändrats under århundradena. Exempelvis har Sunnersta växt från ett litet bysamhälle till villaområde i staden och Uppsalaregemetets lägerplats omvandlats till stora regementsbyggnader. Trots det finns delar av mer ursprungliga karaktärer fortfarande kvar i mindre förändrat skick, t. ex. kronans skog och kronans åkermarker vars grundkaraktär som öppnare mark respektive skogsmark är bevarat.

Historisk utveckling i vägens omgivning:

Akademiska sjukhuset: den första anläggningen på nuvarande platsen är från mitten av 1800-talet, men mest påtagliga i stadsbilden är de storskaliga byggnaderna från i huvudsak föregående århundrade. På motsatt sida om Dag Hammarskjölds väg finns en blandad bebyggelse från olika tidsåldrar, t ex bostadshus från 1940-talet. Alléträd har funnits sedan 1800-talet (generalstabskarta 1859-63). Vid Fängelseparken har en betydande påverkan på Dag Hammarskjölds axialitet gjorts då vägen dragits runt slottet och axeln upp mot slottet blivit mindre tydlig.

Polacksbacken: staten och centralmakten speglas i de monumentala byggnaderna från tidigt 1900-tal tillhörande krigsmakt och senare universitet, men platsen var redan på 1600-talet en samlingsplats för regementet. Alléträd kan ha funnits sedan mitten av 1800-talet på en del av sträckan. På en del av sträckan förstärker de den monumentala stadsbilden. Dessa karaktärer svarar för en storskalig inramning åt slott och kyrka och för in dem i ett stadslandskap. Senare bebyggelse på motsatt sida är även den relativt storskalig och institutionsbaserad om än ej lika monumental och sammanhållen.

Kronparken och Ulleråker: skogen är kronans (statens) gamla skogsmarker som stod för vedförsörjning såväl som jaktmark. Med införandet av bete i Kronparkens norra del har skogen fått en karaktär som bättre svarar mot äldre tiders skog. Vid Ulleråkers uppbyggnad kunde mentalsjukhuset ”gömmas undan” i dessa skogsmarker som staten kunde tillhandahålla.

Åkerlandskapen: marken tillhörde tidigt kronan/staten och under århundraden har den fortsatt i ägo av statliga, jordbruksknutna institutioner som utvecklats till Statens lantbruksuniversitet. Marken har hävdats under all tid, men med en ökad hävd i och med utdikningar från omkring 1800-1900-talet.

Sunnersta: Sunnersta har varit bebott under lång tid då Sunnerstaåsen och Flottsund varit viktiga strategiska punkter mot Mälaren. I och med att fritidshus för borgare blev vanligt utvecklades Sunnersta från en by till ett allt mer exploaterat område. Bebyggelsen började tillhöra Uppsala ort så sent som på 1970-talet i och med att Dag Hammarskjöld förlorade sin betydelse som riksväg och infart till Uppsala. En förändring från Dag Hammarskjölds ursprungliga vägdragning finns ned mot Flottsundsbron.

4 ANALYS

SWOT

SWOT-analys står för Strengths (styrkor), Weaknesses (svagheter), Opportunities (möjligheter) and Threats (risker/hot). I detta sammanhang har SWOT använts för att skapa ett underlag för ställningstaganden om hur omvärlden påverkat eller kommer påverka Dag Hammarskjölds väg och dess del i riksintresset Uppsala stad.

Analysen ska visa de styrkor och svagheter, hot och möjligheter som kan ha betydelse för det historiska perspektivet, nutiden samt utvecklingen av vägen i framtidsperspektiv.

4.1 Historisk- och nutidsanalys

Hur ser det historiska landskapet ut jämfört med idag och vilka strukturer är bevarade? De historiska inslagen och en nutida situation 2015, är nedan analyserade utifrån en SWOT-modell samt med analyskartor för den historiska bilden och nutidssituationen.

Styrkor

- Historiska sekvenser finns bevarade: Staden/Regementet - Skogen/Ulleråkers sjukhus - åkerrummen kring Ultuna - grön låg stad/Sunnersta med varierad bebyggelsetillväxt. De bidrar till en varierad upplevelse längs vägen genom deras skilda karaktärer.

- Dag Hammarskjölds väg är speciell som en historiskt viktig entré till Uppsala. Vägens raka dragning skär landskapsrummen. Den är ett uttryck av centralmaktens inflytande i Uppsala på 1600-talet inför Drottning Kristinas kröning där ny stadsplan lades med monumentalt raka tillfartsvägar.

- Tydliga historiska siktlinjer är fortfarande urskiljbara i landskapet. Domkyrkan och slottet - stadens landmärken, är synliga i Dag Hammarskjölds vägs avslutande del.

- Topografin bidrar till olika upplevelser och förändrar siktlinjerna längs vägen.

- Uppsalaåsen och skogshöjderna i Bäcklösa/Vipängen utgör en viktig fond och ett rumsskapande element för åkerlandskapen vid Ultuna. En historisk koppling finns genom att bebyggelsen fortfarande är förlagd i utkanten av odlingslandskapet.

- Tydlig rumslighet och förstärkt axialitet i skogspartier. Även en symmetri i omgivningens karaktärer stärker monumentaliteten.

Svagheter

- I området finns äldre vägar med historiskt värde som ansluter till Dag Hammarskjölds väg, tex vägen till Vipängen. Vägarna har delvis mist sin funktion eller fått annan användning och är svårtydda i landskapet.

- Entrén till Hammarby kyrkogård - gömd, otydlig och avskuren.

- Siktlinjer påverkas negativt av skyltportaler. Särskilt i anslutning till korsningen Vårdsätravägen där siktlinjen mot Domkyrkan och slottet begränsas.

- Vid Polacksbacken är slottet och kyrkan delvis skymda av allén längs Dag Hammarskjöld norrgående körfält. Allén inramar vägen osymmetriskt. Den går längs det östra körfältet som är vägens ursprungliga läge medan det västra körfältet är ett tillägg från tiden då spårvagnar trafikerade denna sträckning. Trädens livsmiljö och kvalitet är påverkad av omgivande trafik och körytor och bör utredas.

- Parkeringsytor väster om Dag Hammarskjölds väg vid Polacksbacken försvagar områdets stadskaraktär och regementet monumentala karaktär.

Möjligheter

- Befintlig axielitet och monumentalitet kan stärkas med ett lugnare och värdigare intryck i vägrummet för att förtydliga karaktären av viktig historisk och monumental väg.

- Möjlighet att förstärka intrycket av monumental tillfartsväg finns i den raka vägdragningen genom landskapsrum och stad.

- Flera intilliggande historiska karaktärer syns än idag. Distinkta och välmarkerade övergångar mellan karaktärerna (som tex skosgbryn eller bebyggelserand) är viktiga och fötydligar olika sekvener längs vägen. Övergångar kan förstärkas för att betona de olika sekvenserna längs vägen.

- Siktlinjer mot slottet och domkyrkan kan förtydligas.

- Möjlighet finns att förstärka upplevelsen av Uppsala som en universitetsstad genom att koppla samman de olika universitetsinstitutionerna (Uppsala universitet i norr och Sveriges lantbruksuniversitet i söder) med igenkännande element.

Hot

- Oregelbunden linjeföring (rondeller, svängfiler och busshållplatser) påverkar lokalt vägens rakhet/axialitet. Utformningen av rondeller och andra korsningspunkter gör att det monumentala helhetsintrycket förloras.

- Den historiska siluett som Uppsalaåsen är påverkas allt mer när större och mer dominerande byggnader byggs vid Ultuna.

- Proportionerna mellan åkerlandskap och åsen har förändrats genom uppfyllnad av massor längs Dag Hammarskjölds väg mellan Veterinärvägen och Ultunaallén. Massorna skymmer siktlinjer mot åsen. Branta skarpa slänter som bildats mot vägen saknar motsvarighet i övrig linjeföring i åkerlandskapet.

- Längs vägens sträckning finns en mängd olika skyltar och utrustning, Olika typer av belysningsarmaturer står med varierande placering; i mittremsan i norr alternativt dubbelsidigt eller enkelsidigt. Trafikskyltning längs sträckan kompletteras med skyltar för olika verksamheter. Busshållplatser med busskurer förekommer också. Sammantaget ger detta ett brokigt och ogenomtänkt intryck som förtar vägens historiska dignitet.

- Belysningen är starkt visuellt avskärmande på de öppna fälten och siktlinjer skymms av vägskyltars placering i det öppna landskapet.

Historisk karta

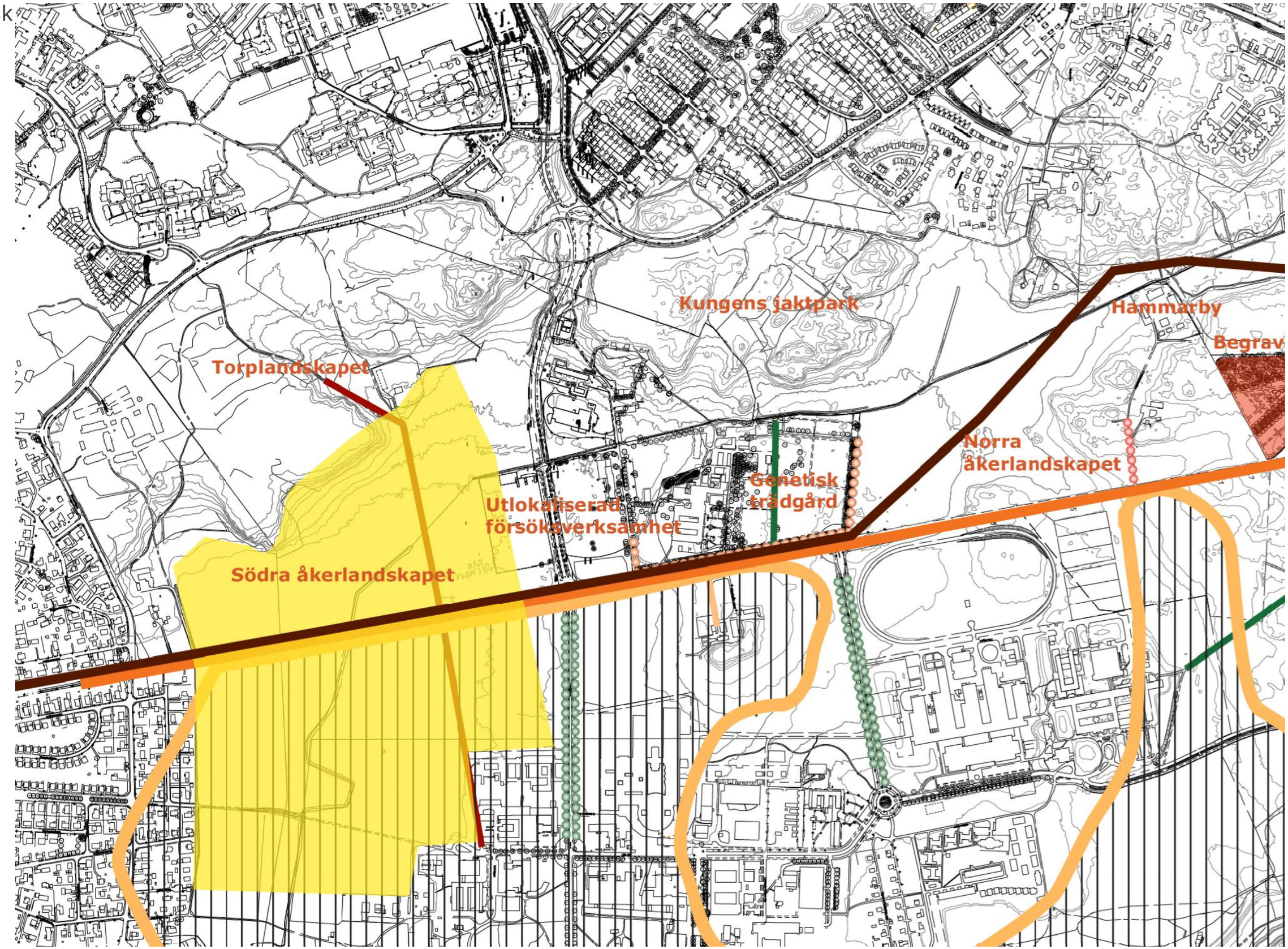

A

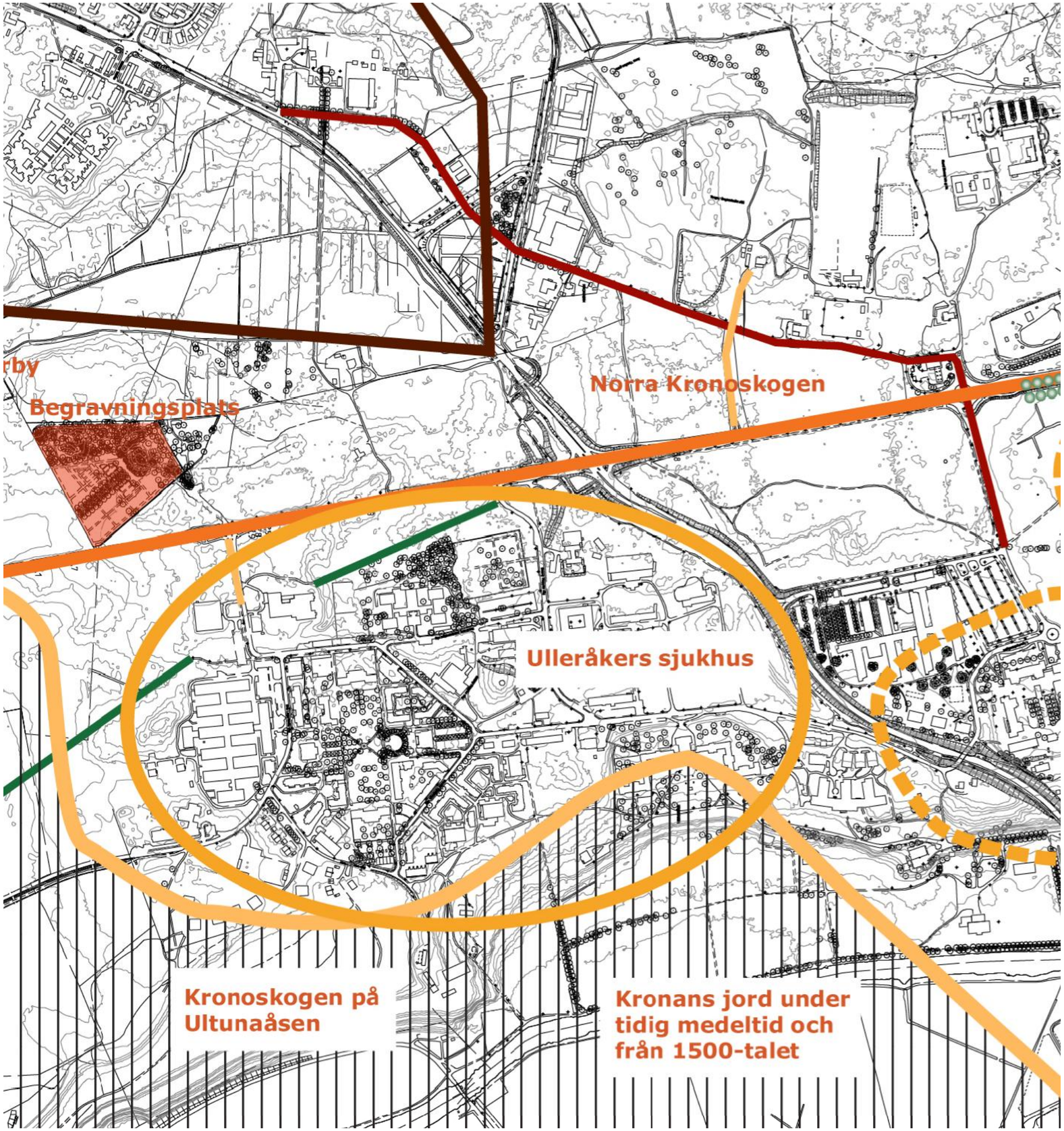
rby
Begravningsplats
Norra Kronoskogen
Ulleråkers sjukhus
Kronoskogen på
Ultunaåsen
Kronans jord under
tidig medeltid och
från 1500-talet

B

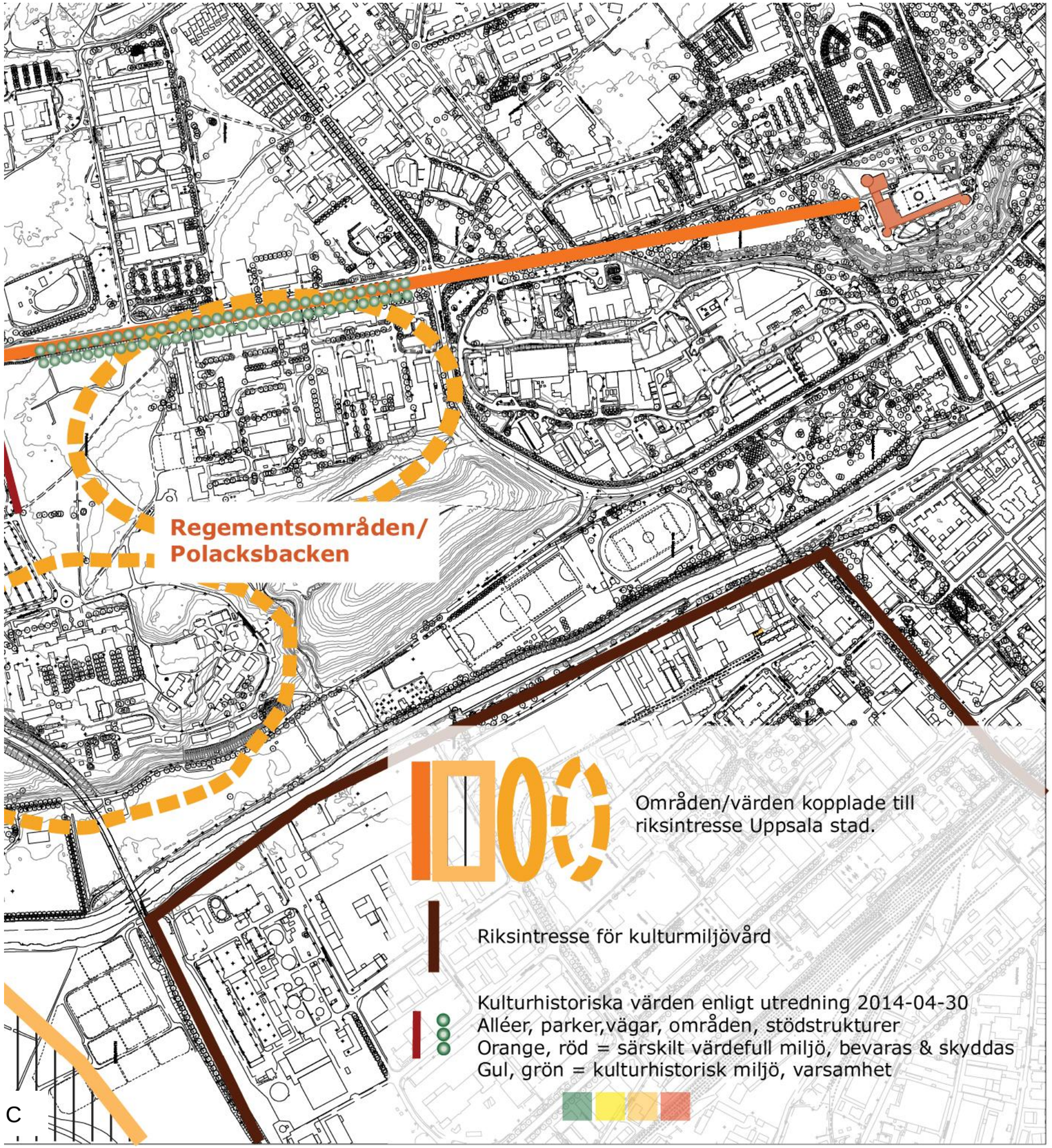
Regementsområden/
Polacksbacken
Områden/värden kopplade till
riksintresse Uppsala stad.
Riksintresse för kulturmiljövård
Kulturhistoriska värden enligt utredning 2014-04-30
Alléer, parker,vägar, områden, stödstrukturer
Orange, röd = särskilt värdefull miljö, bevaras & skyddas
Gul, grön = kulturhistorisk miljö, varsamhet
C

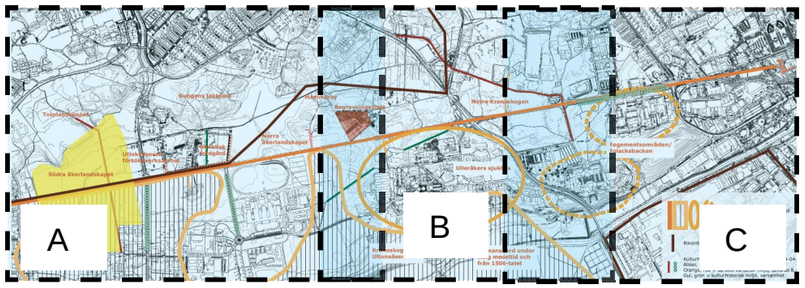
A
B
C

Analyskarta - nutid

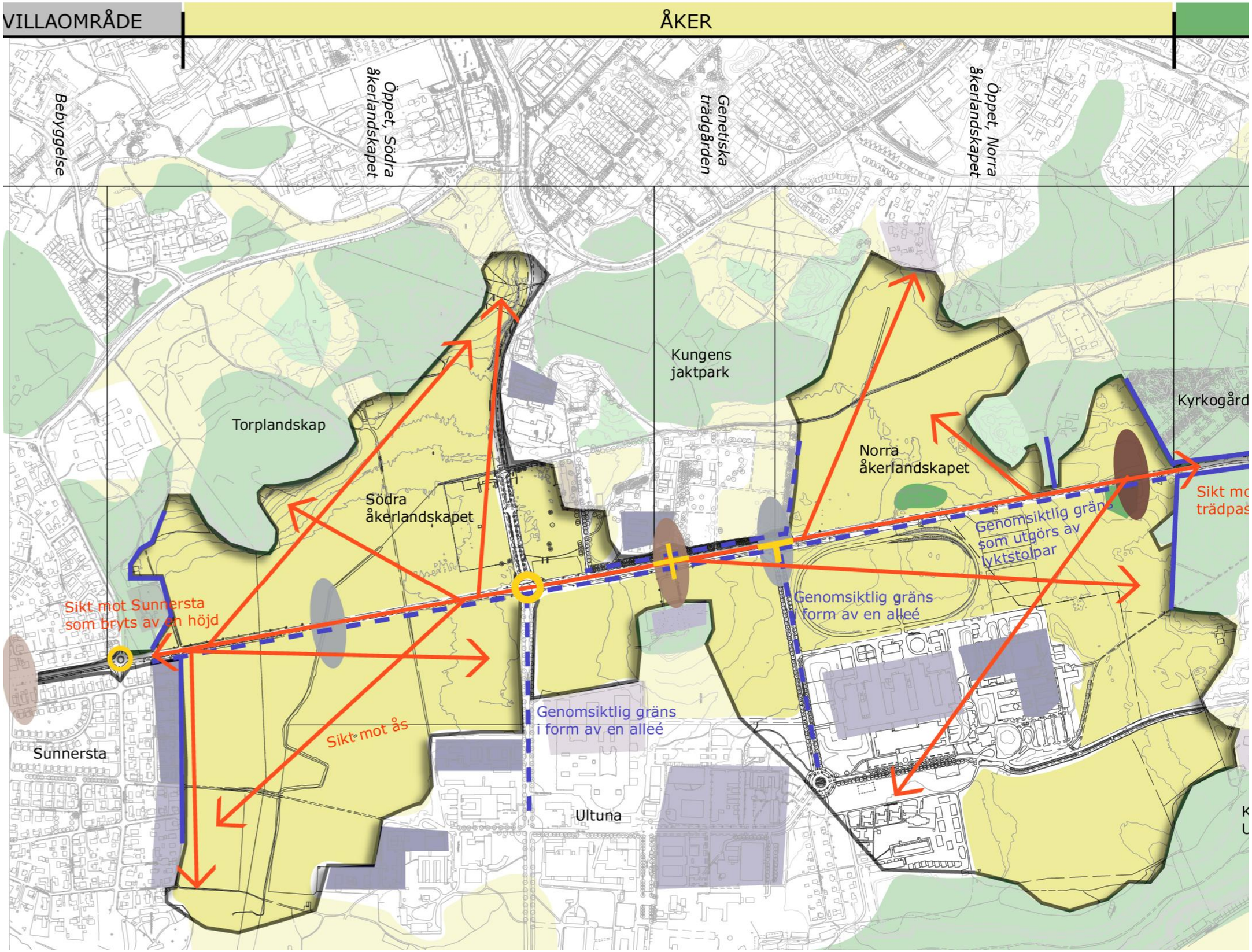

A

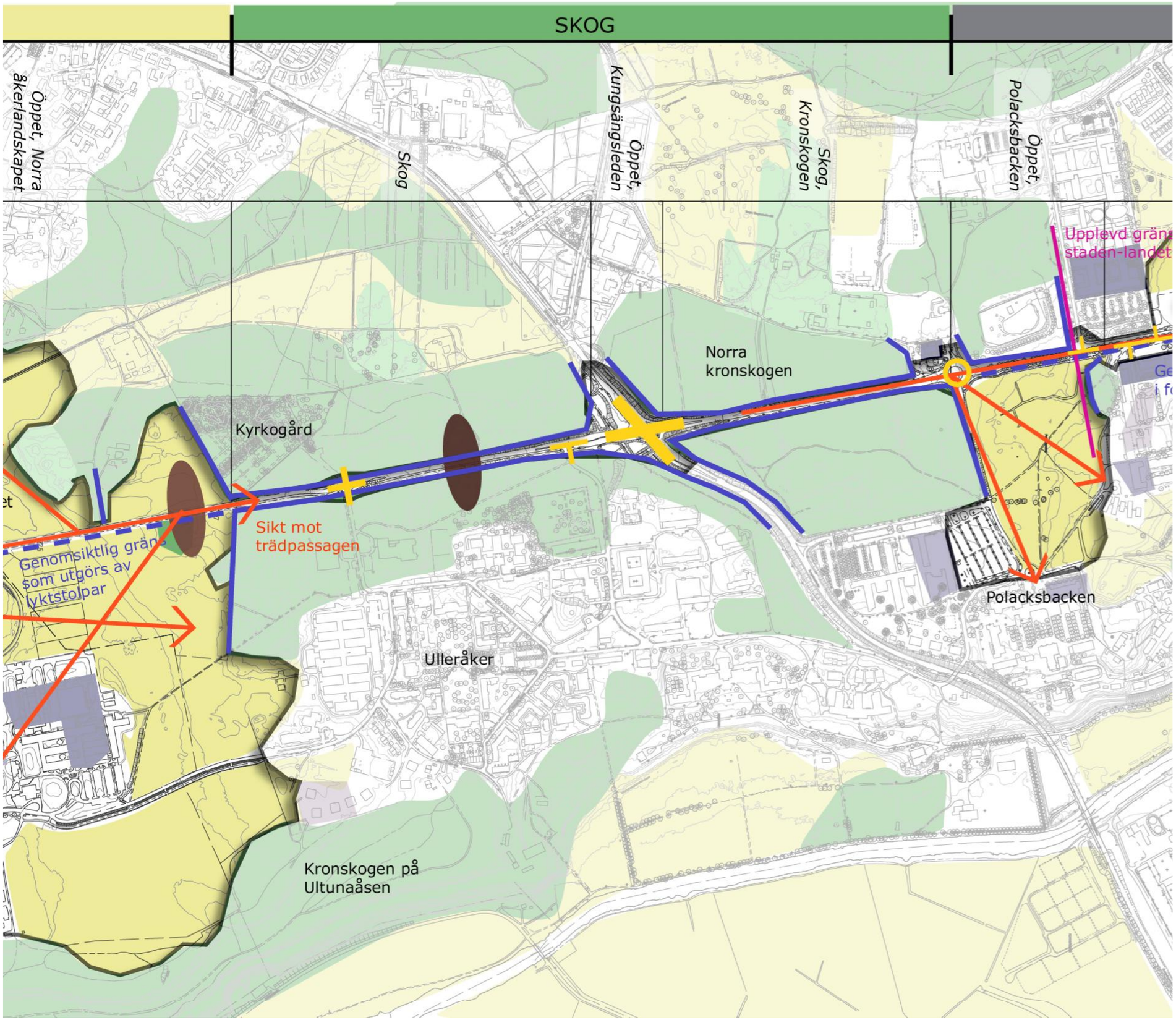
SKOG
Öppet, Norra åkerlandskapet
Skog
Öppet, Kungsängsleden
Skog, Kronskogen
Öppet, Polacksbacken
Upplevd gräns staden-landet
Norra kronskogen
Kyrkogård
Sikt mot trädpassagen
Genomsiktlig gräns som utgörs av lyktstolpar
Polacksbacken
Ulleråker
Kronskogen på Ultunaåsen

B

C

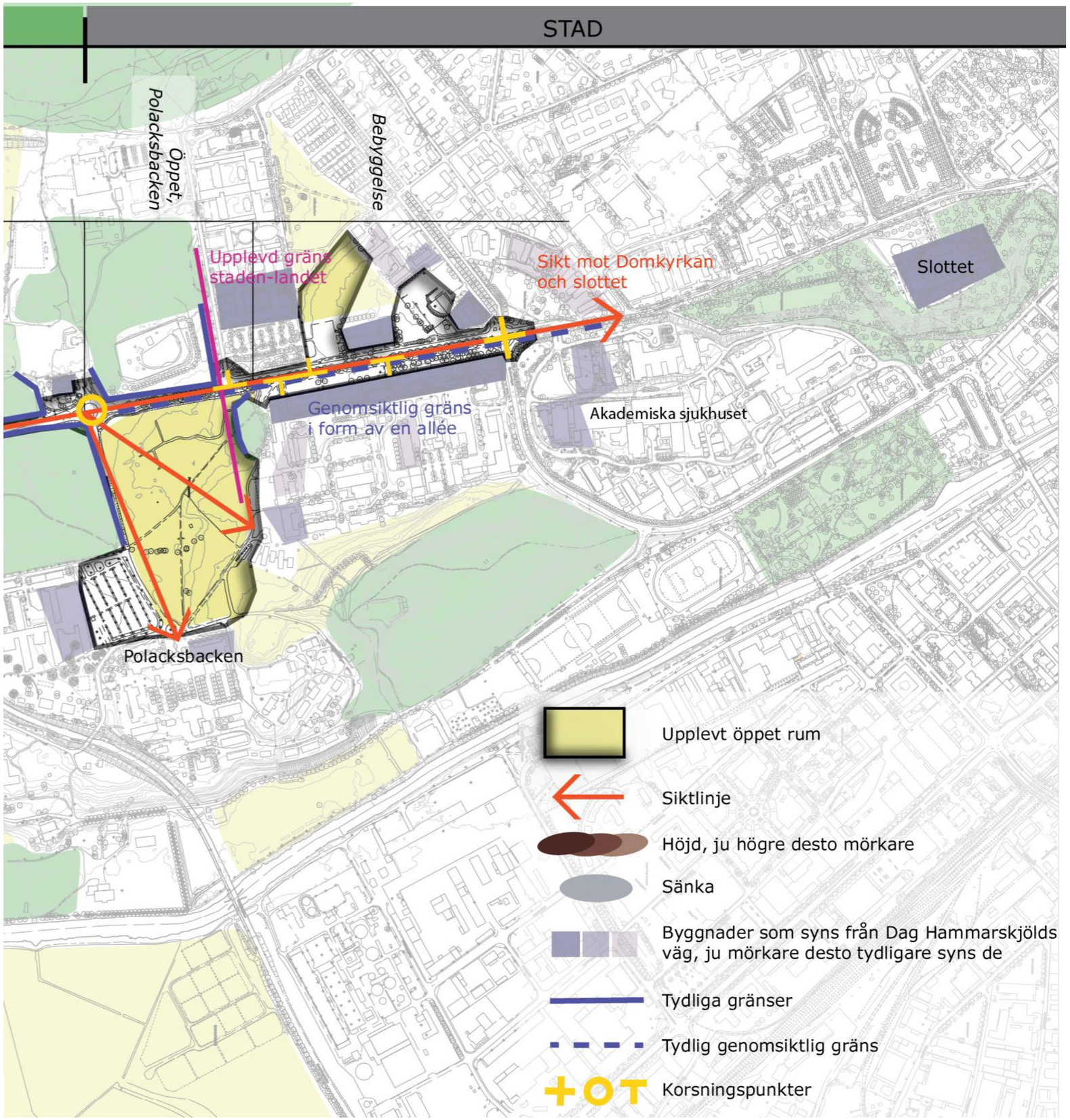
STAD
Öppet, Polacksbacken
Bebyggelse
Upplevd gräns staden-landet
Sikt mot Domkyrkan och slottet
Slottet
Genomsiktlig gräns i form av en allée
Akademiska sjukhuset
Polacksbacken
Upplevt öppet rum
Siktlinje
Höjd, ju högre desto mörkare
Sänka
Byggnader som syns från Dag Hammarskjölds väg, ju mörkare desto tydligare syns de
Tydliga gränser
Tydlig genomsiktlig gräns
Korsningspunkter

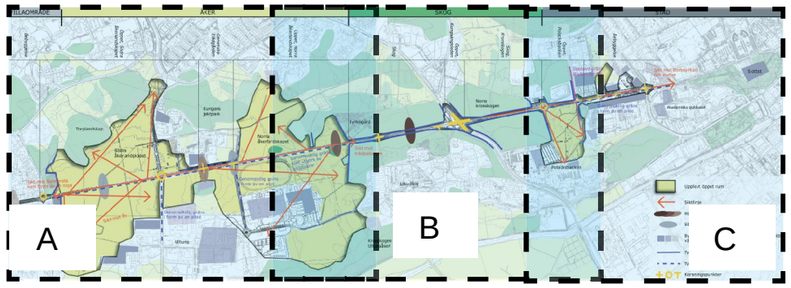
A
B
C

Historiskt viktiga element - utifrån karta och SWOT

- Den överordnade rakheten/axialiteten är viktig för riksintresset och vägen. Vägen tar inte hänsyn till landskapet annat än topografiskt.

- Siktlinjen mot slottet och domkyrkan är viktig liksom deras funktion som landmärke på avstånd. När man befinner sig i staden och vid Polacksbacken upplevs de mer som monumentala byggnader i stadsbilden än landmärken.

- Vägen ligger inom riksintresse Uppsala stad och dagens markanvändning (regemente & stad - kronoskog - öppet åkerlandskap - åslandskap/småskaligt bebyggelseområde) speglar den historiska användningen (regementets samlingsplats - kronoskog - odlingslandskap - åslandskap/by). Rytmen mellan markanvändningen är viktig för att förstå historien. Åsens utsträckning förstärker riktningen och avgränsar landskapsrummen.

- Skogen har förändrats och blivit mer igenväxt. En viss gallring/genomsikt kan vara mer historiskt korrekt än dagens skog.

- Från Dag Hammarskjölds väg är Ulleråkers läge med skogen som omgivande krans ett uttryck för den tidens syn på sjukvård (mental). Valet att behålla skogen längs vägen är ett viktigt avtryck från den tiden.

- Vägen är en entréväg snarare än en stadsgata*. Större delen av bebyggelsen i området ligger traditionellt längs åsryggen/höjdpartier vilket gjort att vägen har distans till flertalet bebyggelseområden. Endast norra delen av regrementsområdet vänder sin huvudentré mot vägen på ett monumentalt sätt.

*se bilaga Begrepp: gata, väg m.m.

Kronoparken är idag hävdad med bete vilket ger en öppnare skog, så som skogen under en lång tid kan ha sett ut.

Flygfoto över Sunnersta mot Ultuna. Bebyggelsen ligger mot åsen och villaområdena har ännu inte byggts. Åkermarken längs vägen var mer omfattande än idag men en häck går där dagens villaområde slutar och Ultunas åkrar börjar.

Bild: Flygfoto över Sunnersta, Uppsala 1936. Flygtrafik AB. http://digitaltmuseum.se/011013979342?query=sunnersta&pos=41

Foto: Flygtrafik, AB

Upplandsmuseet

Ultuna i dag har växt upp mot åsen och runt landskapets höjder. Åsen bildar en bakgrund åt byggnaderna.

Nutida upplevelser - utifrån karta och SWOT

- Upplevelsen av regemente & stad - kronoskog - öppet åkerlandskap - åslandskap/ småskaligt bebyggelseområde är tydlig. Åsens utsträckning förstärker riktningen och avgränsar landskapsrummen.

- Bebyggelsen ligger inte i direkt anslutning till vägen med undantag från regementsområdet och en del byggnader norr om det.

- Vägens karaktär är fortfarande som en tillfartsväg i den södra delen, vilket bl a syns då befintliga alléer ansluter till vägen* snarare än står utmed den. Domkyrkan och slottet fungerar som landmärken/siluetter som visar vart vägen tar vägen.

- I norra delen har vägen mer karaktär av stadsgata beroende av längsgående alléer och att entréer mot vägen förekommer, vilket hör staden till*. Domkyrkan och slottet är en del av stadbilden snarare än ett landmärke i från Polacksbacken sett.

- Avkörningsfält och cirkulationsplatser påverkar rakheten lokalt och beroende på utformning och placering i landskapsrummet även på avstånd.

- Skyltar och utrustning är viktigt för upplevelsen av vägen, omgivande landskap och landmärkena. Dagens utrustning har ibland störande effekt.

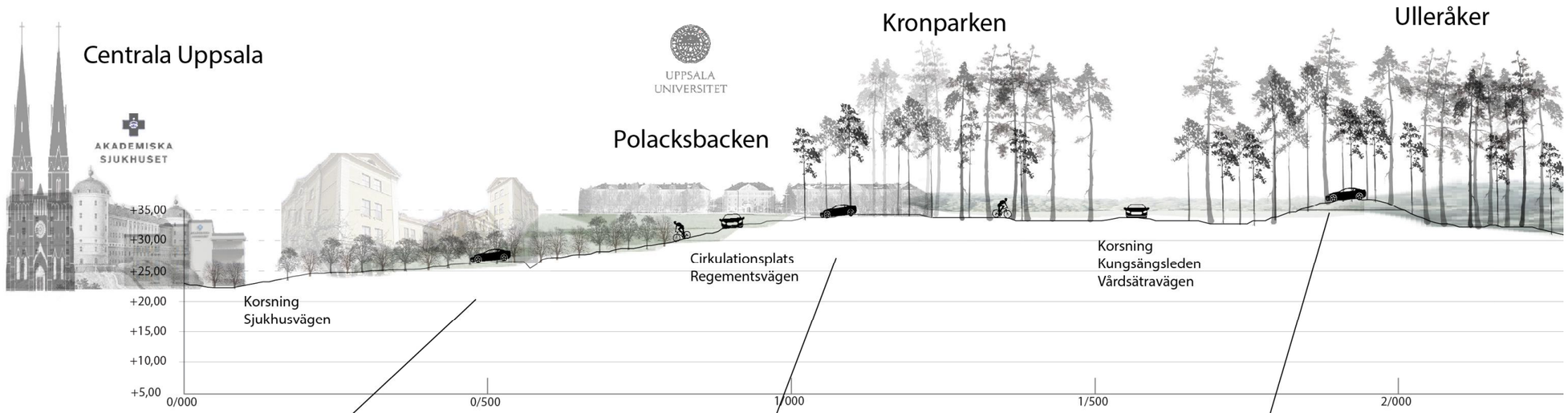

Allé längs östra körfältet skymmer siktlinje mot domkyrka. På västra sidan gick tidigare spårväg.

Siktlinjer mot domkyrkan och slottet, samt polacksbacken.

Hög höjd där domkyrkan hade gått att skymta om inte sikten var skymd pågrund av trädkronor och vägskyltar.

*se bilaga Begrepp: gata, väg m.m.

Dag Hammarskjölds väg i profil

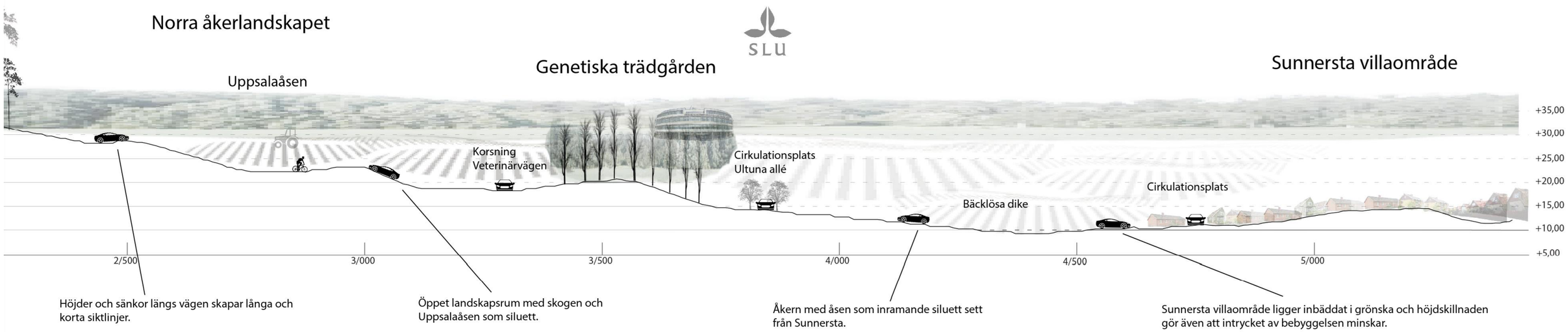

4.2 Framtidsanalys

Framtiden analyseras nedan i en SWOT-analys. Med framtida förhållanden avses planlagda och planerade områden 2015. Planlagda områden är stadsutvecklingsområdena Bäcklösa och Rosendal, utbyggnaden av Ångströmslaboratiret och förtätningen av kvarteret Haubitsen. Närmast i tid med ett planprogram är därefter utvecklingen av Ulleråker. Ultuna, södra delen av Science park vid Polacksbacken och flertalet av de nämnda områdena är delar av FÖP Södra Staden. I den ingår även flera andra utvecklingsområden. Dessa planer, exlusive FÖP Södra staden finns redovisade på en analyskarta.

Styrkor

- Den övergripande axialiteten förändras inte. Dag Hammarskjölds väg som en viktig ryggrad i området kommer att finnas kvar i sin raka sträckning.
- Vägens betydelse består. Som huvudväg in mot centrum med få inslag som svarar för funktionen stadsgata*, kan karaktären av tillfartsväg finnas kvar.
- Vägen har en viktig funktion för tillgänglighet och framkomlighet till bebyggelse och målpunkter inom Södra Staden.
- Mer bebyggelse ökar den sociala närvaron längs vägen vilket kan förbättra trygghets-känslan för gående- och cyklister.
- Polacksbackens monumentala karaktär och förändringen i upplevelsen av slott och domkyrka som landmärke har en stark ställning och karaktär gentemot planerade bostadsområden.

Svagheter

- Förändringar av omgivande mark medför att den historiska markanvändningen blir svår att avläsa. Exempelvis har bebyggelse i historisk tid uppförts på gränsen mellan fast mark/ås och åkermark, och åker prioriterats för brukning och försörjning. Ny bebyggelse på åkermark frångår den historiska bebyggelsestrukturen.
- Utbyggnaden av ”stadslika miljöer” kan göra vägen mer lik en stadsgata. Uppfattningen av vägen som monumental tillfartsväg påverkas då. Stadens annonsering, med tätt bebyggda och högre fastigheter, flyttas söderut till Bäcklösa. Domkyrkan och slottets betydelse och karaktär som landmärken kan påverkas.
- Intrycket av Dag Hammarskjölds raka vägdragning överordnad omgivningen kommer att förändras med flera korsningspunkter som bryter upp vägen.
- Sekvenserna längs vägen förändras och blir kortare och mer mer varierade. Karaktärer kan försvagas och bli svåruppfattade då ”vägen genom skogen” respektive ”väg över åker” blandas med bebyggelse.
- Vid behovet att bredda vägen (t ex för fler körfält och gc-banor) tas mer natur i anspråk.
- Ny exploatering riskerar att försvaga eller ta mark i anspråk från historiska element runt Dag Hammarskjölds väg, till exempel anslutande alléer och äldre vägdragningar.

*se bilaga Begrepp: gata, väg m.m.

Möjligheter

- Ombyggnad av vägen möjliggör att axialitet och siktlinjer, identitet och sammanhang kan ses över och utvecklas.
- Sekvenserna förändras till sitt innehåll men med noga genomtänkt planering av vägens omgivning så kan de nya sekvenserna bättre förhålla sig till tidigare karaktärer, rumsbildningar och siktlinjer som varit betydande för upplevelsen av det historiska landskapet.
- En omsorg i detaljer och material kan stärka en längsgående sammanhållning, skapa och stärka olika sekvenser och ge vägen extra karaktär och storslagenhet.
- Möjligheter finns att motverka dagens barriäreffekt hos Dag Hammarskjölds väg när bebyggelsen kräver fler passager. Med det finns möjlighet att utveckla och stärka gröna stråk samt ta tillvara äldre historiska vägdragningar.
- Åtgärder för att minska bullernivåerna från Dag Hammarskjölds väg kan stärka axialitet och rumsbildning, liksom monumentalitet.

Hot

- För hög trafikbelastning och kapacitetsbrist kan medföra att Dag Hammarskjölds väg behöver byggas om. Detta kan påverka dess axialitet och monumentalitet.
- Ojämn byggnadsfas och ojämn ”planering” skapar osymmetri som tar ner effekten av monumentalitet.
- Det södra åkerlandskapet påverkas av Bäcklösas bebyggelse till att inte längre upplevas storskaligt och rymligt.
- Genom Ulleråker kan vägen komma att förändras till stadsgata snarare än tillfartsväg likaså vid Bäcklösa och Norra Sunnersta. Vägens särdrag som tillfartsväg* i stads-/ stadsnära miljö kan försvinna och bli som andra stadsgator i staden.
- Siktlinjer kan försvinna, särskilt avseende de öppna landskapsrummen bl a om siluetten av Uppsalaåsen förändras eller helt försvinner bakom bebyggelse.
- Ökade bullernivåer och barriäreffekt- bl a spridningssamband kan påverkas negativt.

Analyskarta - framtid

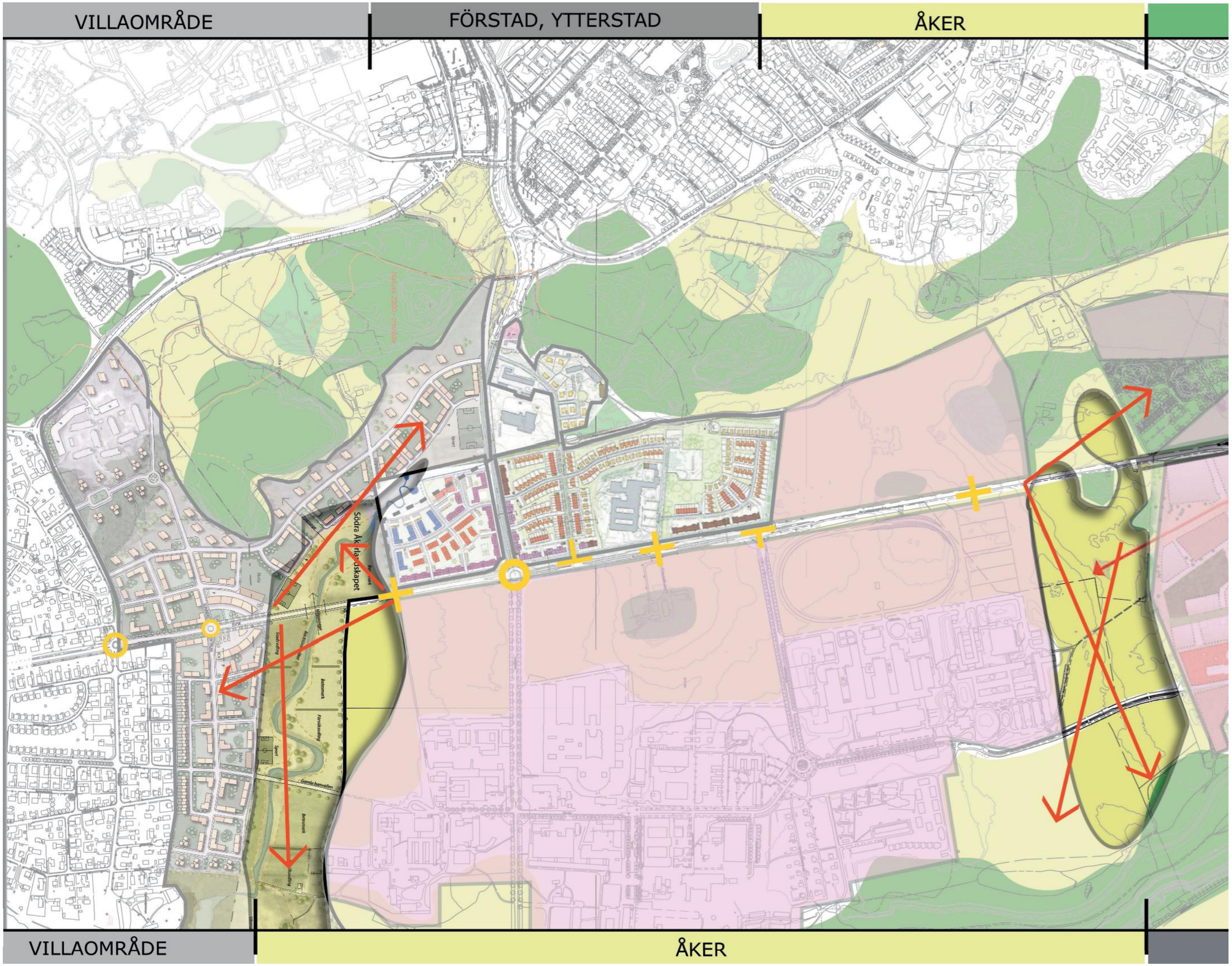

A

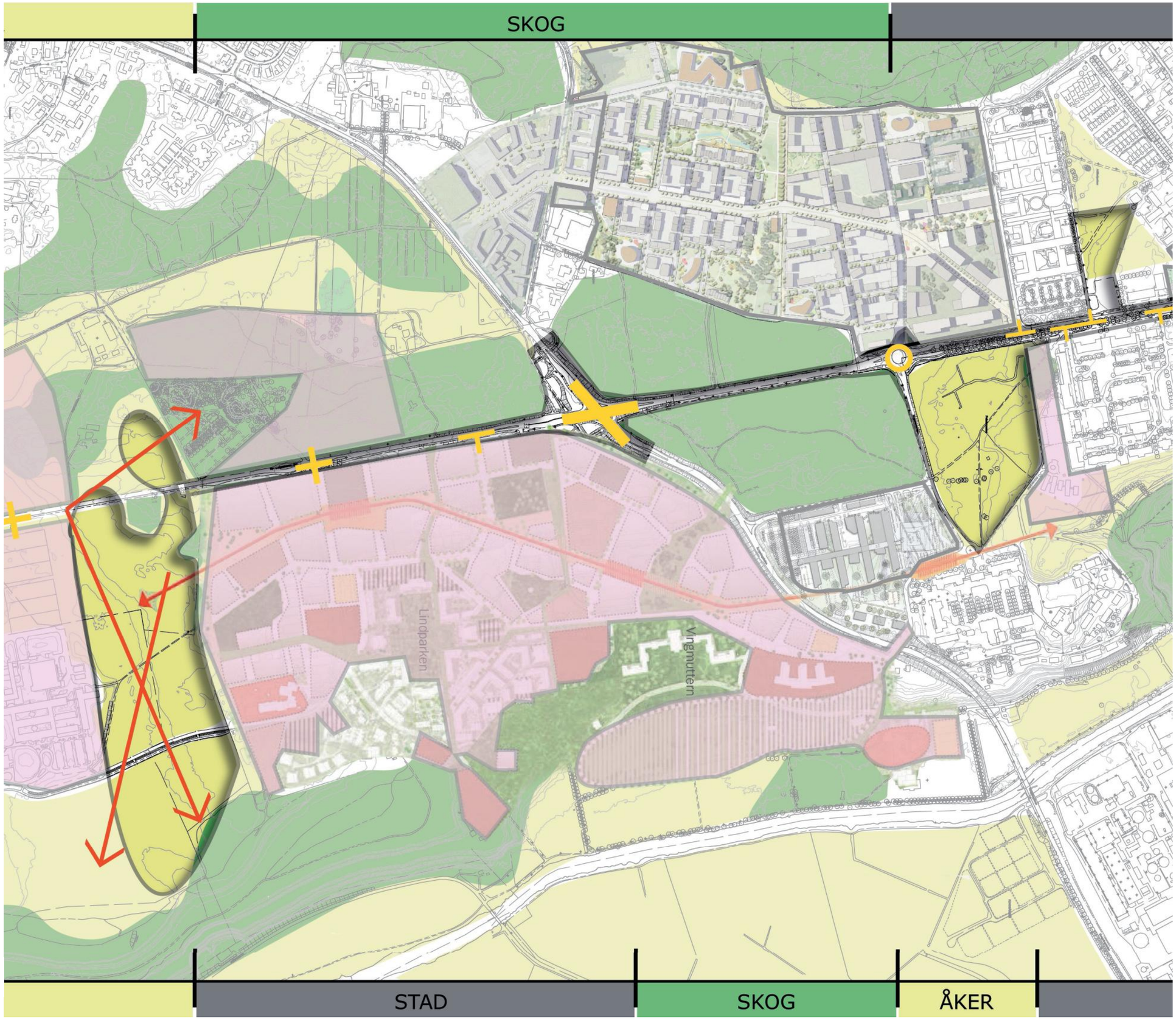

B

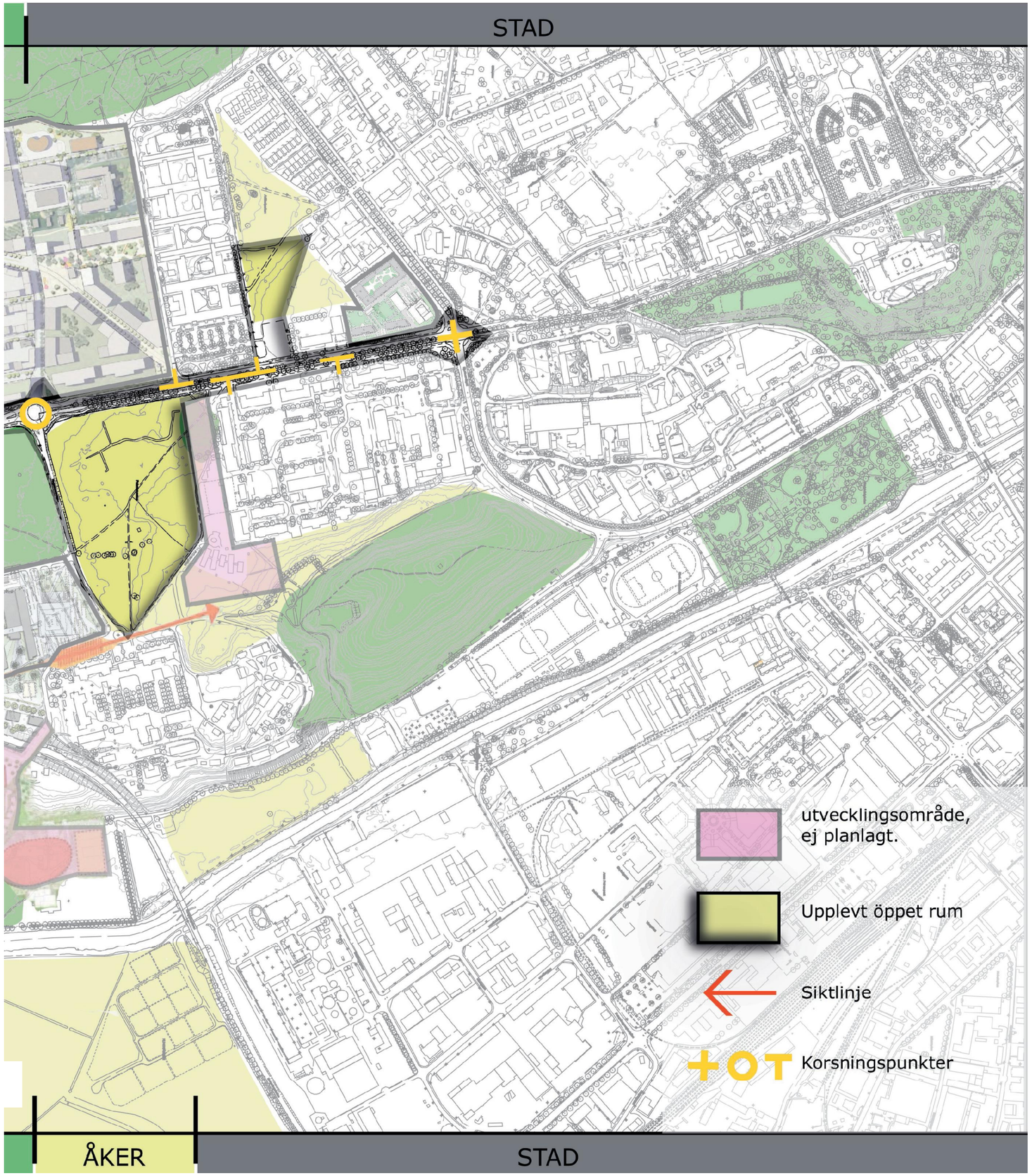

Tankar runt framtidsanalysen- karta och SWOT

- Rakheten ska fortsatt dominera över tillkommande trafikutformningar.

- Sekvenserna kommer försvagas och delas upp. Nya sekvenser bildas som inte följer det historiska landskapet. Det blir viktigt att planera för att man även fortsättningsvis längs Dag Hammarskjölds väg upplever tydliga sekvenser. De nya sekvenserna bör förhålla sig till tidigare karaktärer, rumsbildningar och siktlinjer som varit betydande för upplevelsen av det historiska landskapet.

- Åsen som historiskt rumsskapande element är fortsatt viktig och ska vara synlig från vägen.

- Staden med innerstadskaraktär flyttas söderut genom bebyggelse av större skala och täthet. Södra åkerlandskapet minskas kraftigt. Med det blir det viktigt att bibehålla upplevelsen av det öppna norra åkerlandskapet.

- En viss vegetation längs vägen och i Kronskogens södra bryn är viktig för att förstärka liksidighet och sekvensupplevelsen längs vägen samt för att förstärka vägens dragning och monumentalitet i långa siktlinjer. Detta förstärker även vägen som överordnad omgivande markanvändning.

- Stadens bebyggelse flyttas söderut men vägens möte med staden behålls i Norra Kronskogens avslut mot norr. Dvs stadsgata norr om Kronskogen och väg söderut. Slottet och kyrkan är en del av stadsbilden snarare än landmärken i Dag Hammarskjölds norra del.

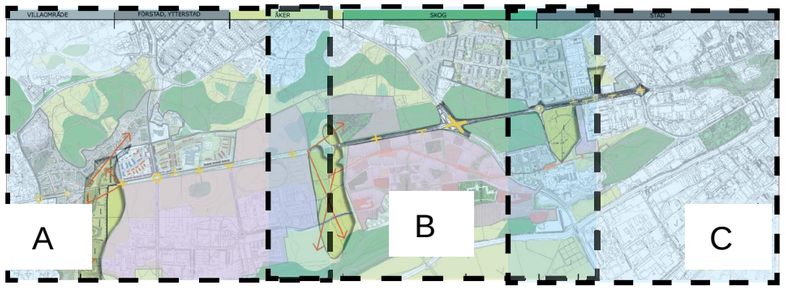

5 Stadsutveckling och inriktning för Dag Hammarskjölds väg

Gestaltningen av Dag Hammarskjölds väg ska bidra till att förstärka och utveckla Uppsala stads riksintresse. Karaktären av överordnad historisk entré till staden och slottet ska stärkas. Vägen ska fortsatt dominera sin omgivning och de historiska landmärkena ska fortsatt vara tydliga.

Ny bebyggelse och markanvändning kring Dag Hammarskjölds väg ska i sitt möte med vägen medverka till att stärka sekvenserna (rytmen) längs vägen. Den historiska markanvändningen ska bli en del av gestaltningen och åsen som rumsskapande element ska värnas.

6 Gestaltningsprinciper

I analysen framkommer några aspekter oftare än andra. Aspekterna kan översiktligt delas in i tre grupper utifrån deras liknande egenskaper.

1. Rakhet, axialitet
2. Rytmen längs vägen speglar sammanhanget
3. Värdighet och karaktär

Eftersom de tre grupperna väl representerar vad som är övergripande viktigt för vägen och dess omgivning har de omvandlats till gestaltningsinriktningar i utvecklingen av Dag Hammarskjölds väg. Inriktningarna fungerar som rubriker åt ett antal gestaltningsprinciper vars ambition är att stärka och förtydliga gestaltningsinriktningen. Dessa beskrivs utförligare med avseende på gestaltningsprinciper och förslag på tillämpning på följande sidor. Exempel på tillämpning på specifika platser längs sträckan visas även i delen ”Sektioner från norr till söder”

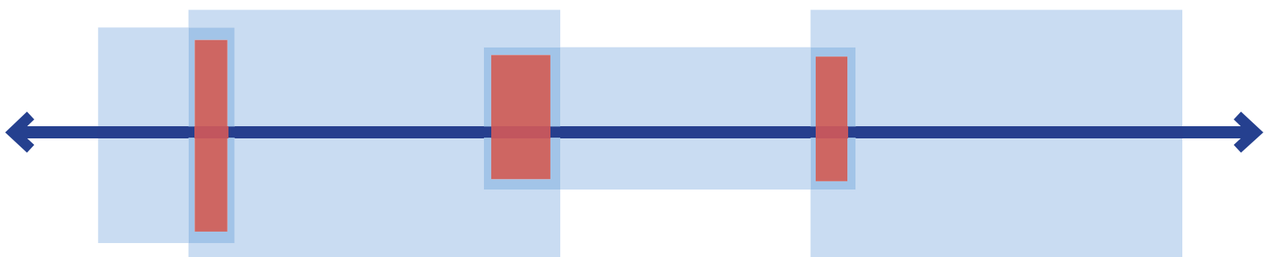

Symbolen består av två element- en mörkblå pil betydande att principerna gäller längs hela vägen och ljusblå fält med röda övergångar betyder att principerna gäller i sekvenser. Symbolen används i sin helhet eller uppdelad i kapitlet för gestaltningsprinciper för att översiktligt beskriva hur gestaltningsprinciper på aktuell sida ska användas.

Gestaltningsprinciperna kan även förhålla sig till vägen på två olika sätt. Dels är det principer som kan användas längs hela vägen, dels principer som tillämpas i sekvenser och/eller i övergångar mellan sekvenser. Illustrationen nedan visar symboliskt dessa olika förhållningssätt. Illustrationen återkommer på följande sidor med utförligare beskrivningar och tillämpningar i syfte att komplettera och förtydliga texterna. Nedan sammanfattas huvudinnehållet i gestaltningsprinciperna:

1. Rakhet, axialitet
- Kontinuerlig vägbredd med förändringar endast i naturliga noder/övergångar
- Minimera cirkulationsplatsernas dominans i vägrummet och ge dem en likartad, nedtonad utformning
- Tydligt markerat vägområde
- Dag Hammarskjölds väg hierarktiskt överordnad anslutande gator
- Slottet och kyrkan i vägens norra fond framhävs

2. Rytmen längs vägen speglar sammanhanget
- Förtydliga övergångar mellan sekvenser/rum längs vägen
- Förstärk sekvensers övergripande symmetri genom att renodla dem
- Kompletterande vegetation där rumslighet behöver stärkas för att stärka sekvenser
- Behåll viktiga utblickar

3. Värdighet och karaktär
- Enhetlighet i detaljer och utrustning
- Rensa och renodla; val av skylttyp och placering samverkar med vägrum, karaktär och utblickar
- Rensa och renodla; belysning, placering och val av armaturer
- Representativt kontinuerlig markbeläggning

Karta gestaltningsprinciper

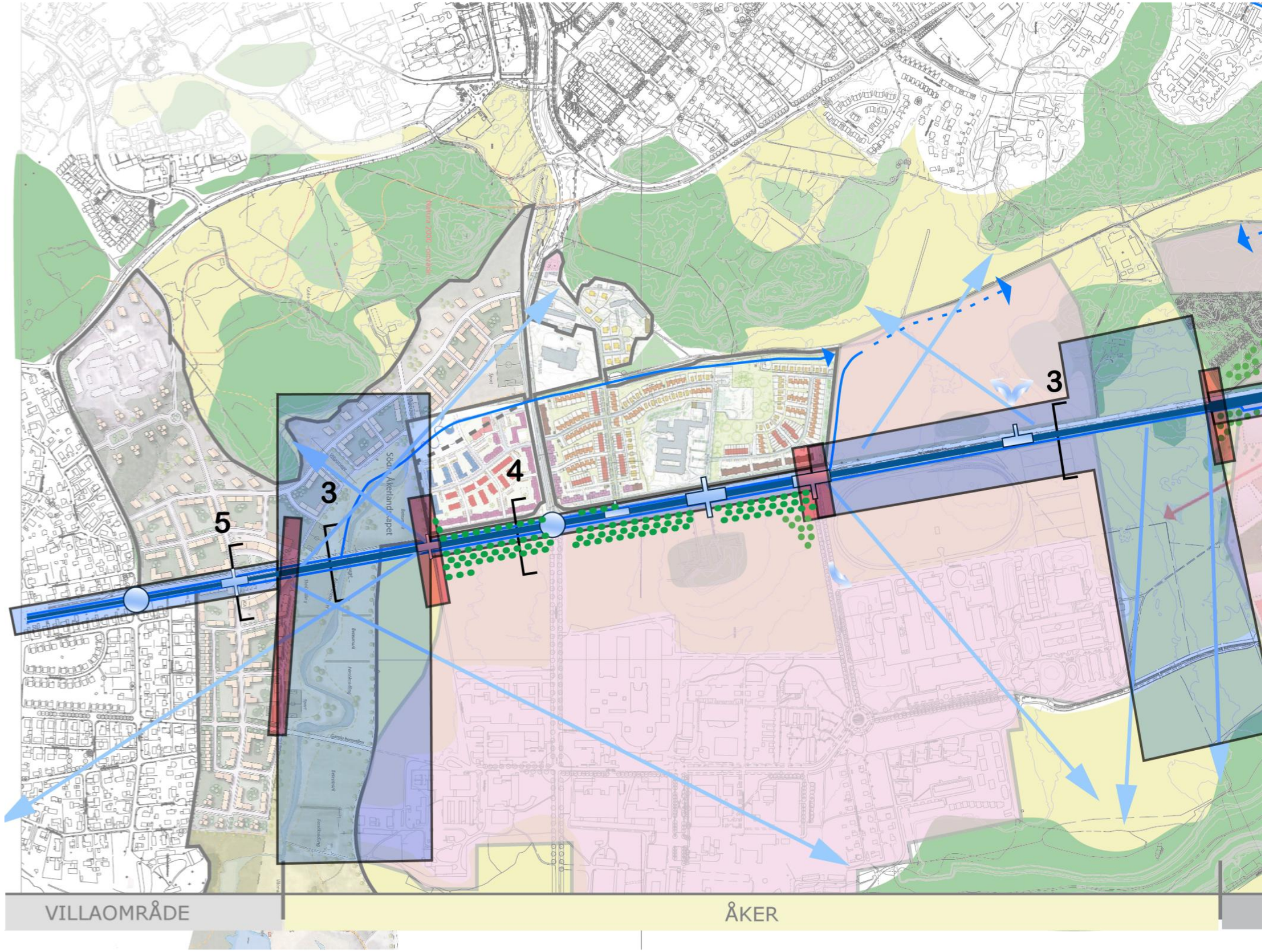

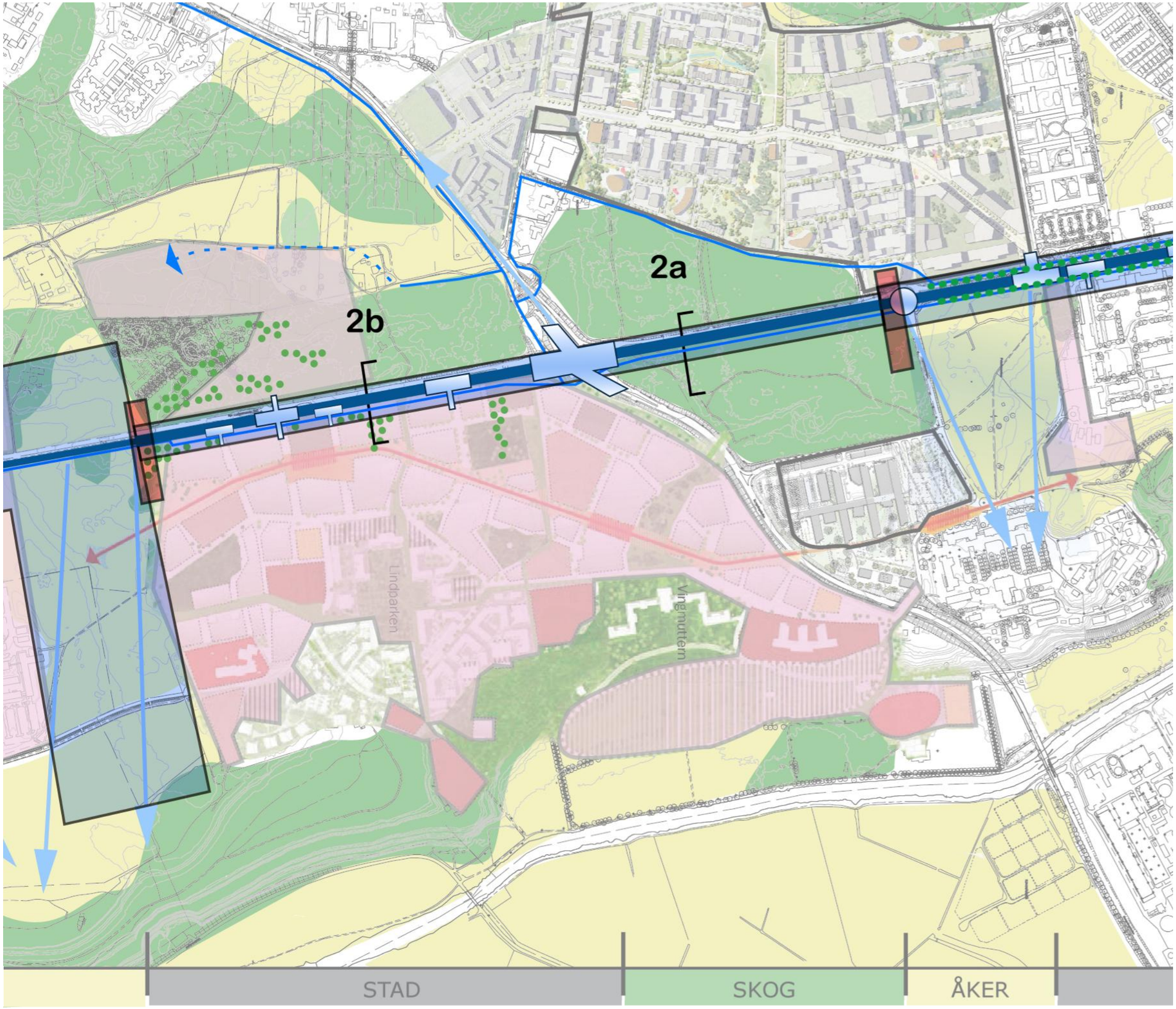

B

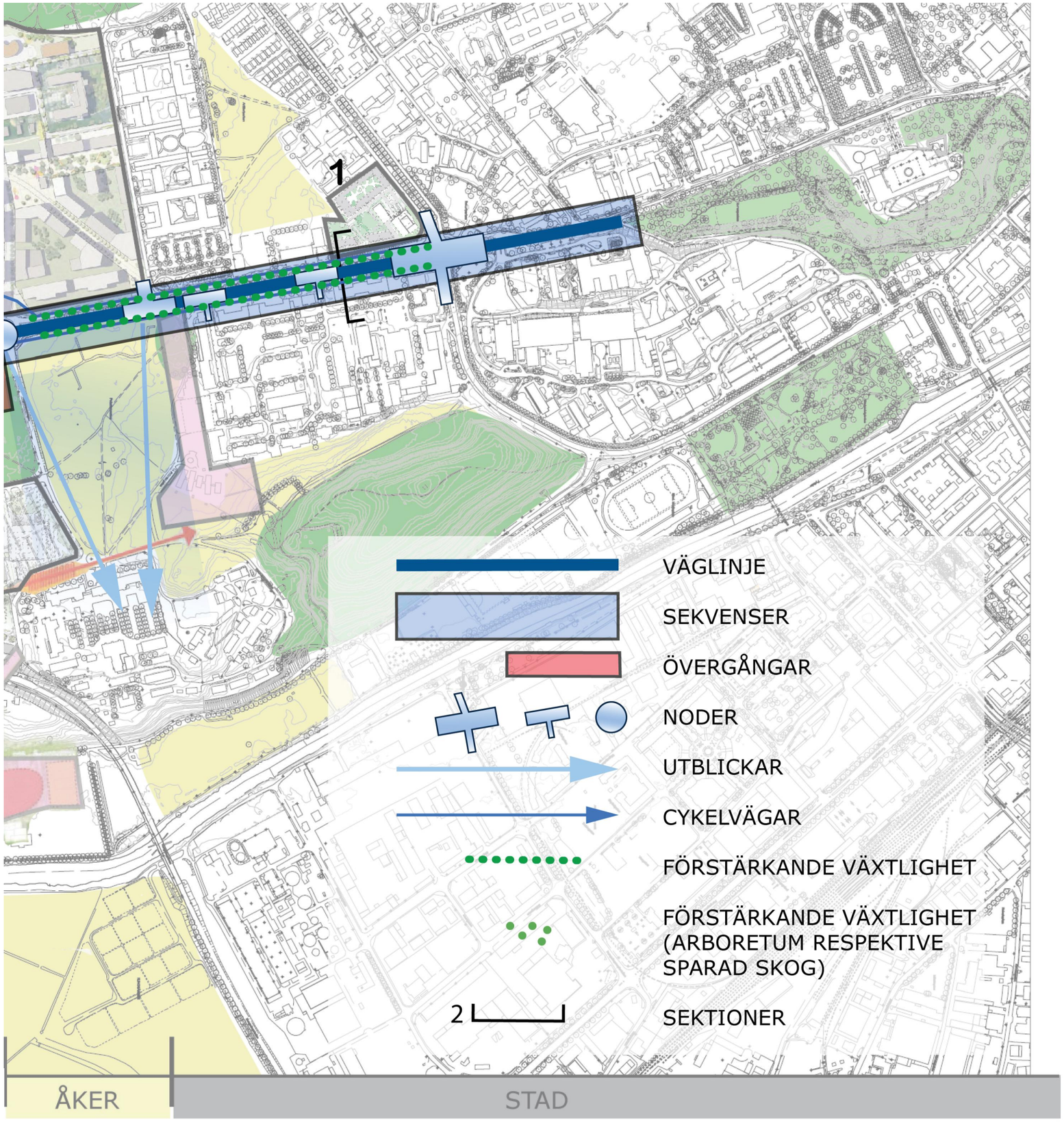
1
VÄGLINJE
SEKVENSER
ÖVERGÅNGAR
NODER
UTBLICKAR
CYKELVÄGAR
FÖRSTÄRKANDE VÄXTLIGHET
FÖRSTÄRKANDE VÄXTLIGHET (ARBORETUM RESPEKTIVE SPARAD SKOG)
2
SEKTIONER
C
ÅKER
STAD

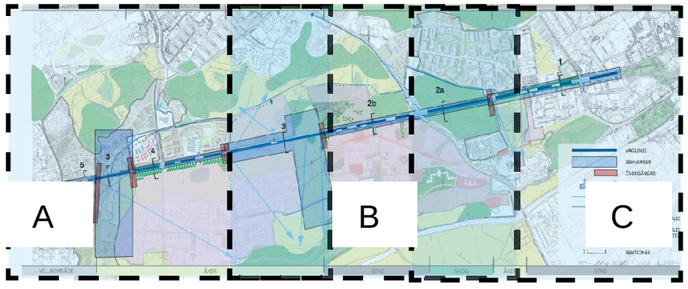
A
B
C

Rakhet, axialitet

Axialiteten är viktig för vägens uttryck och ska betonas och utvecklas genom att arbeta med vägområdes yttre linje, siktlinjer, noder och andra element.

Förstärka rakhet hos vägrummet

Axialiteten, vägens raka linjeföring i landskapet, ska betonas genom att sträva efter en jämn yttre linje. Vägområdet ska vara tydligt, med tydliga övergångar mot den omgivande terrängen, likväl som en tydlighet mellan vägens olika funktioner.

- Markera den yttre väglinjen med ett tydligt vägområde och med tydliga övergångar mot omgivningen.
  Tillämpning: Kantstenar skiljer funktioner i vägområdet ytterkanter och kan förtydligas med ett avvikande, formstarkt material som en välvd platta.

- Vägrummets bredd ska ha en kontinuitet där behovet av förändrad vägbredd ska samspela med omgivningens sekvenser och naturliga noder. Markera avsmalningar i vägen där den övergår från en typ av vägsekvens till en annan.
  Tillämpning: Vägen delas in i tre olika bredder med avseende på kapacitetsbehov, två körfält i vardera riktning, ett körfält i vardera riktning och en mittrefug som kan anpassas för magasin m.m. samt ett körfält i vardera riktning (se kap. Sektioner norr till söder). För övergångarna se figur 1.

- Låt den yttre linjen vara framträdande även i mindre korsningar som utfarter och T-korsningar eller vid funktioner som busshållplatser.
  Tillämpning: Vägen måste för att hålla en jämn yttre linje kunna rymma olika vägtekniska funktioner, varför vägbredden måste ta höjd för t ex refuger vid gc-passager, korsningsradier som anpassas m.m. se figur 2 och 3, figur 3 och utrustning som behöver utrymme som väderskydd, vilken förläggs på ett tydligt markerat sätt utanför vägens yttre kant, figur 5.

- Rakhet behöver inte vara beroende av vägsymmetri i fråga om funktioner. T ex bör behov av dubbelsidig gång- och cykelväg vägas mot påverkan på natur- och kulturvärden.
  Tillämpning: Se figur 5.

Idéskisser på tillämpningar

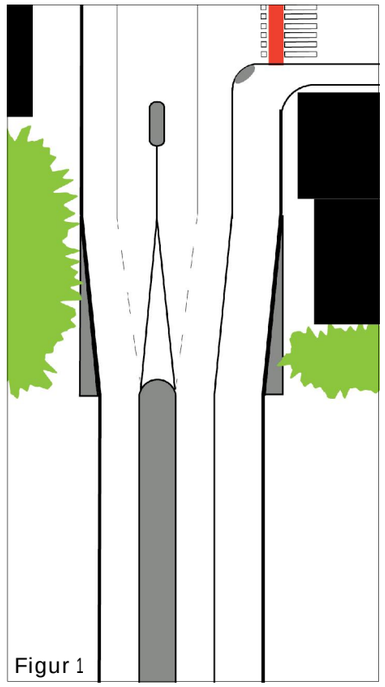

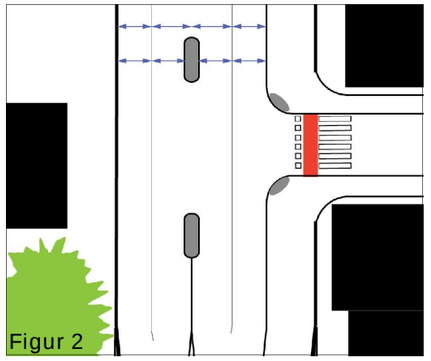

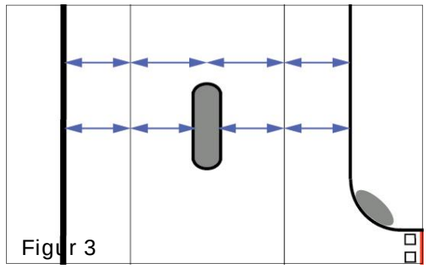

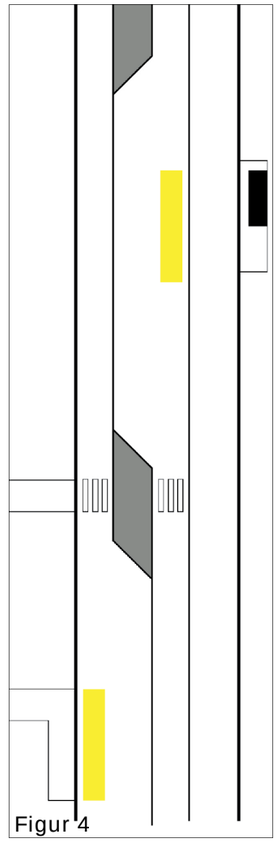

Figur 1. Axialitet i övergång mellan 4 och 2 (+1) körfält.
Figur 2. Normalstora korsningar ska rymmas inom vägens yttre kant för att ytterlinjen ska vara markant. Detaljer som rött fält för snabbcykelväg kan användas för att stärka riktningen.
Figur 3. Körfältens dimensioner är anpassade för att hålla en rak yttre kant vid refuger/övergångsställen. De inre körfälten har en bredd som smalnas av vid behov av refug o dyl.
Figur 4. Exempel på hur mittrefugen kan användas för att skapa förbipasserande körfält vid busshållplatser.

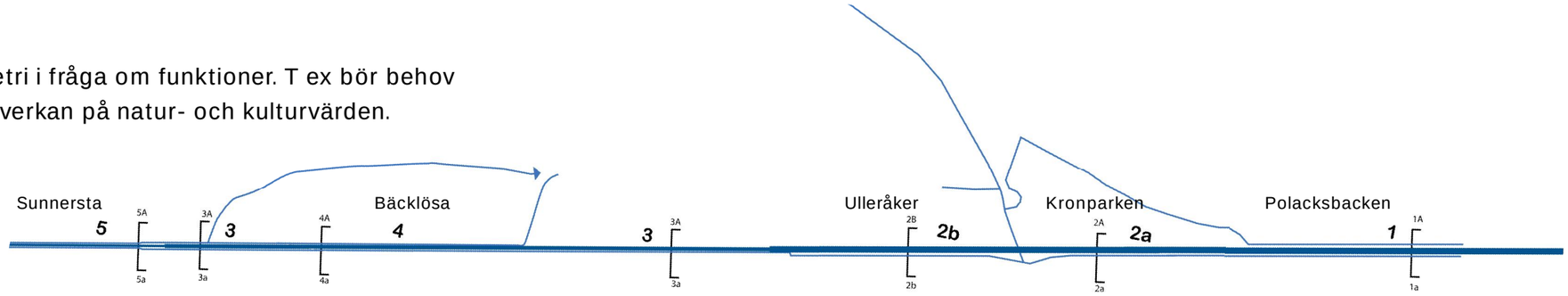

Figur 5. En längsgående cykelväg anpassad för stora flöden är här samlad på östra sidan medan den västra cykelvägen följer bebyggelseutvecklingen. Den är anpassad mot rörelser från staden in mot Rosendal och vidare ner i Södra Staden för att vid Bäcklösa (alternativt Sunnersta) möta upp Dag Hammarskjölds väg. Den föreslagna sräckningen bör även ge bättre kontakt mot Valsätra/Gottsunda. Åtkomst till den längsgående cykelvägen blir genom fler gc-övergångar där behoven finns för att minska vägens barriärverkan.

Noder - förstärka axelns dominans

För att förstärka rakheten och dominansen hos vägen bör noder (korsningar och cirkulationsplatser) minimeras och/eller tonas ned. Vägrummet ska därför överlag kunna rymma de trafikfunktioner som krävs utan att behöva förändras i sin yttre begränsning (avser speciellt svängfiler/magasin och busshållplatser),

- *Tillämpning: se figur 2, 3 och 4 på föregående sida. Noder utformade som cirkulationer bör ges ett enhetligt uttryck längs hela sträckan, med en enkel gestaltning som inte begränsar siktlinjen som vägens rakhet ger.*

Siktlinjer

Sikt längs vägen ska eftersträvas så att den långa raksträckan upplevs. Att beakta är att siktlinjen inte bara utgörs av vägbanan utan även dess påverkan på omgivningen. På långa avstånd är öppningen i skog eller bebyggelse mer framträdande än själva vägen. Omgivningen ska inte störa denna linje utan stärka den.

- *Tillämpning :Stärk portarna, den lodräta öppningen in i skogen, både den från norr och den från söder, se figur 7 och 8.*

Figur 7

Figur 8

Figur 7 ovan th. Den lodräta öppning som vägen gör i skogen är tydlig på långt avstånd (bild tagen vid övergången mellan Sunnersta och södra åkerlandskapet) och ger en känsla för vägens fortsättning, en tydlig målpunkt och lutgör ett andmärke i ett läge där topografin gör att slottet och domkyrkan inte syns. Öppningen är därför viktig att värna och stärka. Notera även den framträdande belysningen som vid Bäcklösa blir dubbelsidig.

Figur 8 nedan th. Höjden på öppningen i skogen gör att den fungerar bra som landmärke när topografi och trafiklösningar bryter vägens kontinuitet.

Rytmen längs vägen speglar sammanhanget

Då staden utvecklas och omgivande karaktärer längs Dag Hammarskjölds väg förändras och får delvis nytt innehåll blir sekvenserna fler och tätare (stad - skog - stad i skog - öppet landskap - ytterstad - vattenlandskap - villaområde) Åtgärder som förtydligar sekvenser och övergångar mellan sekvenserna är viktiga för att stärka rytmen längs Dag Hammarskjölds väg. Sekvenserna bygger på olika karaktärer av bl a bebyggelse, vegetation, rumslighet och skala. Mellan sekvenserna, markerat med rött i figuren nederst, finns övergångar/portar som på olika sätt framhäver vägen och sekvenserna.

Sekvenser - övergångar

Förstärk den rytm som intilliggande historiska karaktärer ger som synligt avtryck idag genom att betona övergångar mellan de olika karaktärerna (se figur 9). Det kan t ex vara att komplettera med vegetation där vegetationens betydelse för rumsligheten behöver stärkas, eller att värna utblickar där avstånd och rymd är viktiga landskapselement.

- Stärk övergången till Kronskogen både vid Rosendal och Ulleråker.
  Tillämpning: värna skogen i anslutning övergången vid Ulleråker (figur 10) och Rosendal och utveckla den västra sidan vid Rosendal med en gestaltning av ny byggnad som samverkar med skogen (figur 11).

- Vid en utveckling av Sunnersta, behåll Sunnerstaåsen som fond och sträva efter en tydlig gräns mellan södra åkerlandskapet och bebyggelsen. Värna Sunnerstas småskaliga karaktär.
  Tillämpning: arbeta med varierad men skarp kant av grönska, häckar och husstorlekar ut mot åkerlandskapet och siktlinjer mot Sunnerstaåsen mellan och över bebyggelsen (figur 12).

- Värna/stärk karaktären av det nuvarande institutionsdominerade stadsområdet vid regementet gentemot senare bebyggelseområden så som Ulleråker genom en tydlig sekvensövergång i vägområdet.
  Tillämpning: se sektion för Polacksbacken.

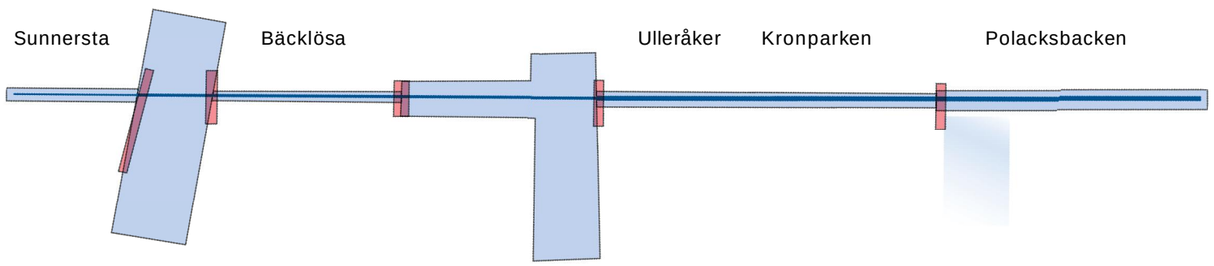

Figur 9. Övergångar mellan sekvenser finns vid de röda markeringarna.

Idéskisser på tillämpningar

Figur 10 Ulleråker övergång/port. Fotomontage på övergången till sekvensen skogen/staden där husen ligger inbäddade i en skogskant.

Figur 11. Idéskiss övergång mot skogen. Planerad byggnad i Kronparkens nordvästra hörn kan med en medveten gestaltning av byggnad och vegetation stärka den västra sidan om befintlig rondell och bli en del av porten in mot skogssekvensen.

Sekvenser - utblickar

Skillnad i rumslighet och möjlighet till utblickar är tydlig i dagens sekvenser och ett intressant inslag längs vägen som är värt att värna (figur 13). Nya strukturer bör ta tillvara landskapets olika karaktärer och styrkor.

- Arbeta med möjligheten till utblickar och åsen som fond.
  Tillämpning: Arbeta med bebyggelse som i sin skala ökar från låg längs vägen till högre mot åsens kant, samt med siktlinjer över och mellan bebyggelsen i utvecklingen av Södra staden i de norra åkerlandskapet.

- Stärk Sunnerstaåsen och Vipängshöjdernas rumbildning runt Södra åkerlandskapet
  Tillämpning: Arbeta med bebyggelsestorlekar och siktlinjer över och mellan ny bebyggelse. Sträva efter att låta Sunnersta smälta in mot Sunnerstaåsens massivt gröna fond.

- I smala rumsligheter längs vägen ska vägens rakhet accentueras och noder blir möjligheten till sidoutblickar.

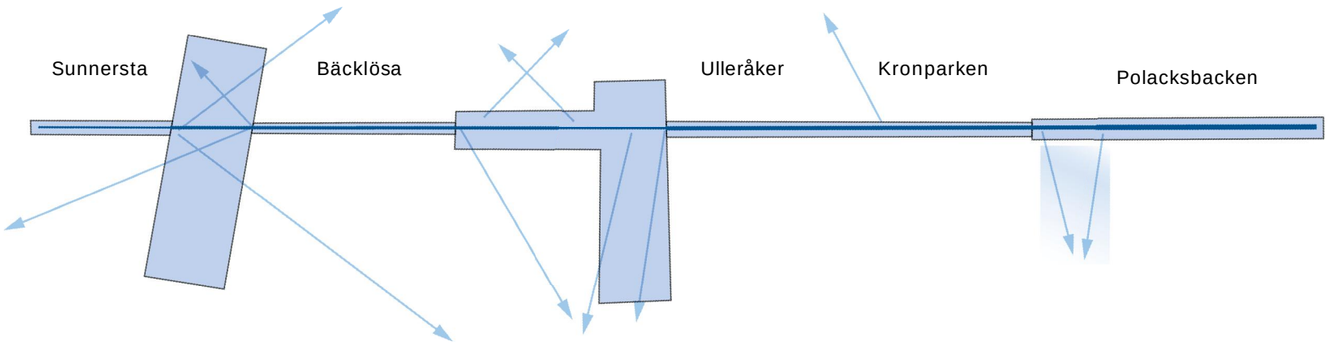

Figur 13. Förutom de nord-sydliga siktlinjerna bör nya strukturer arbeta med dagens siktlinjer med ledande eller rumsbildande verkan, t ex hur bebyggelse i Södra Staden i Norra åkerlandskapet förhåller sig till åsens och skogshöjdernas rumsbildning sett från vägen.

Idéskisser på tillämpningar

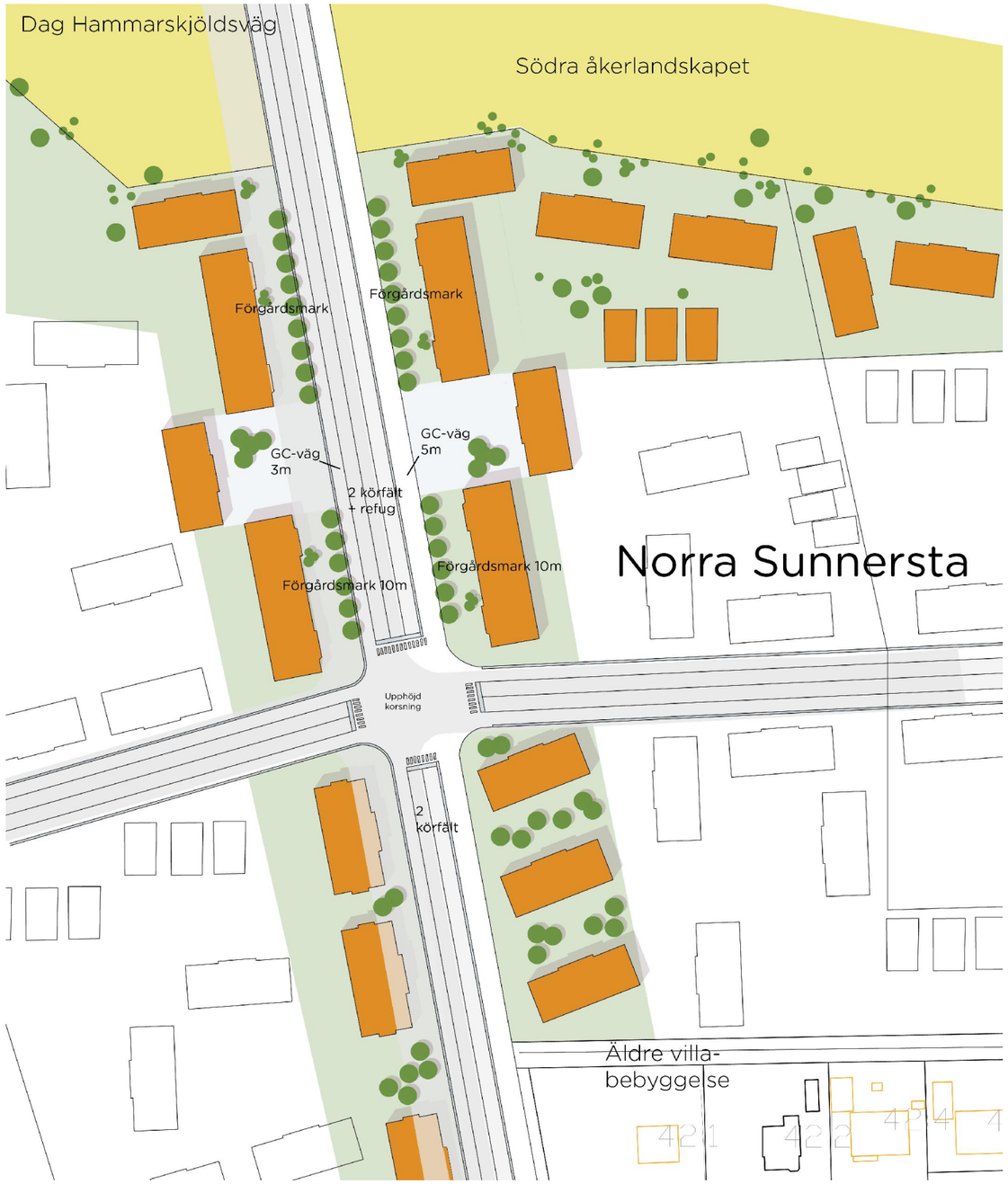

Figur 12. Norra Sunnersta idéskiss. För Sunnersta finns en utvecklingstanke där bebyggelsegränsen flyttas norrut. Sunnersta är idag ett mycket varierat och småskaligt område men som sammanhålls och kopplar till vägen genom mycket grönska. Den tillkommande delen kan göras som en förlängning av den karaktären, med mindre bebyggelse, förgårdar av trädgårdskaraktär, eller trädgårdar mot vägen. Förslaget visar en mer symmetrisk entré som löses upp längre in i området.

Sekvenser - symmetri

Omgivningen utmärks av en viss symmetri i karaktärer hos de olika sekvenserna. Med en utveckling och förändring av sekvenser kan symmetrin stärkas på olika sätt. Symmetrin kan alltså ha flera dimensioner, t. ex. dagens monumentalitet vid Polacksbacken, Sunnerstas småskalighet, eller liksidigheten hos Kronparken, upplevelsen av en sammanhållen rumslighet, absolut liksidighet eller liknande karaktärer.

- Arbeta med förhållandet stad och skog i Ulleråker för att skapa en känsla av symmetri och samhörighet mellan två olika starkt utbyggda områden.
  Tillämpning: se figur 15 och 16

- Stärk sekvensen vid Bäcklösa för att skapa ett samband mellan bostadsbebyggelsen och Ultuna. Sekvensens sidor kommer att utvecklas i olika takt.
  Tillämpning: bygg vidare på de trädstrukturer som finns genom stödplanteringar av träd, inspirerat av björkraderna längsmed vägen, se sektion Bäcklösa.

- Utveckla monumentaliteten vid Polacksbacken.
  Tillämpning: Arbeta med uttrycket hos bebyggelsen i Rosendal och utveckla västra sidan om Dag Hammarskjölds väg med en struktur mer värdig regemetet och vägen (figur 14).

- Vid behov av bullerskydd i Kronparken mot Rosendal bör båda sidor av skogen behandlas lika för en fortsatt liksidig karaktär (se sektion Kronparken)

I vägrummet bör inte en eftersträvan av symmetri föranleda att naturmark tas i anspråk om inte behovet så kräver, därför är vägrummets kanter och inramning av betydelse för symmetrin. Likaså kan utblickar i sekvenser av öppet landskap vara värt att överordna vägrummets symmetri vad gäller belysning.

Figur 14. Polacksbacken idéskiss. Polacksbacken har en monumental karaktär som kan fortsätta utvecklas för att stärka sekvensen. T ex kan nya byggnader i Rosendal som ligger tvärs emot Polacksfältet ha ett samspel med regementesbyggnaderna vid MIC men även övriga regementsbyggnader.

Idéskisser på tillämpningar

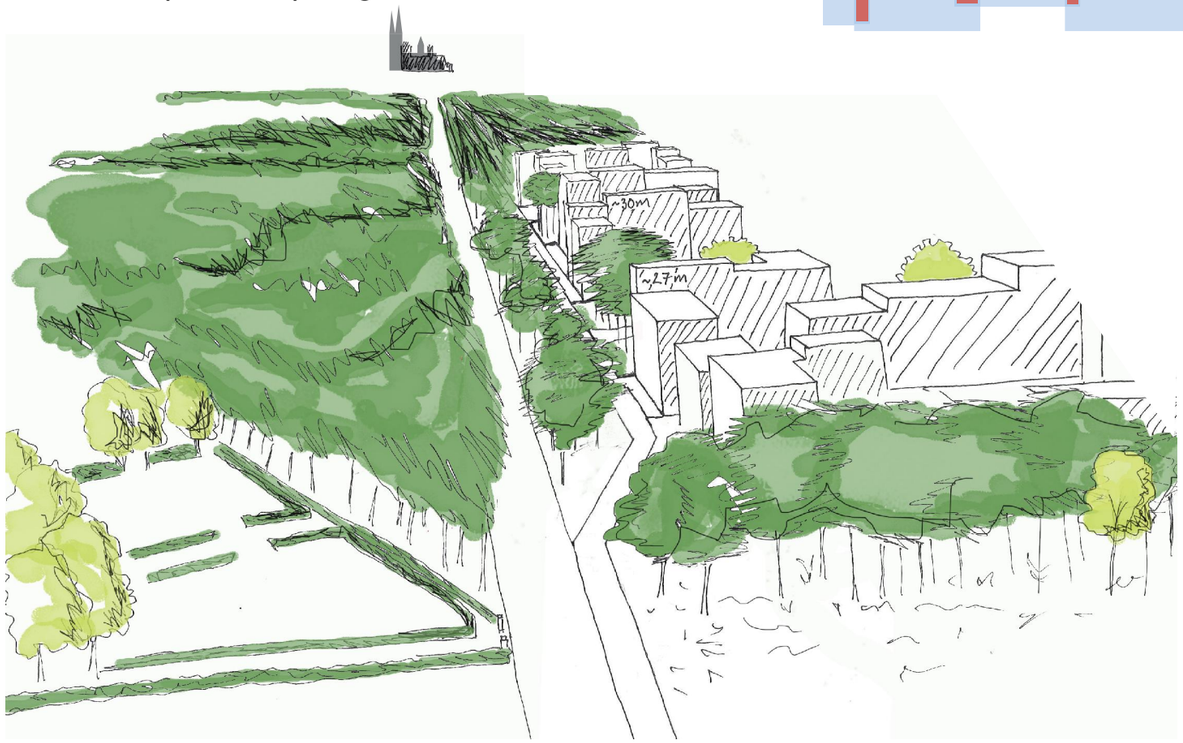

Figur 15. Ulleråker idéskiss. Arbeta med mötet stad och skog längs Dag Hammarskjölds väg. Ut mot åkerlandskapet i söder och mot Kungsängsleden sparas vegetation i syfte att förstärka övergångar mellan sekvenser. En större symmetri kan med tiden utvecklas när Södra staden byggs ut med tillkommande bebyggelse på den västra sidan.

Figur 16. I skogspartier kan ett friare uttryck användas vid behov av planteringar längs Dag Hammarskjölds väg. En variation i lokala arter, asymmetrisk utplacering och en långsiktig utveckling med ett tätare bestånd i tidigt stadie som långsamt glesas ur i takt med att träden växer (se även bilaga 2, utredning Ulleråker).

Värdighet och karaktär

”Dag Hammarskjölds väg ska vara värdig, representativ, ordnad och inbjudande” (Gestaltningsprogram steg 1). Vägen ska utformas för sin funktion och framhävas genom en noggrannhet i utförande och detaljer. Värdighet och karaktär finns i den raka axeln och en upprätning av yttre väglinjen, men värdighet och karaktär kan även stärkas av hur vägrummet möbleras.

Formelement - karaktär

En stor omsorg ska läggas på detaljer i vägrummet. Dessa ska skapa ett sammanhang och återkommande formelement bör finnas längs hela vägen. Exempel kan vara:

- En mer skarpt markerad kant mot omgivande terräng än dagens stödremsa
  Tillämpning: se yttre väglinje under axialitet

- Enhetlig belysningsarmatur som inte framträder för skarpt i vägrummet.
  Tillämpning: se figur 17.

- Upprepning av utformning cirkulationer/korsningar för en enhetlighet längs sträckan.
  Tillämpning: noder ska vara sammanhållna i utformningen och användningen av material ska inte dominera vägens axialitet. Ett gott exempel på det är cirkulationsplatsen vid Polacksbacken som har en nedtonad utformning med ett fåtal gestaltningselement, se figur 18.

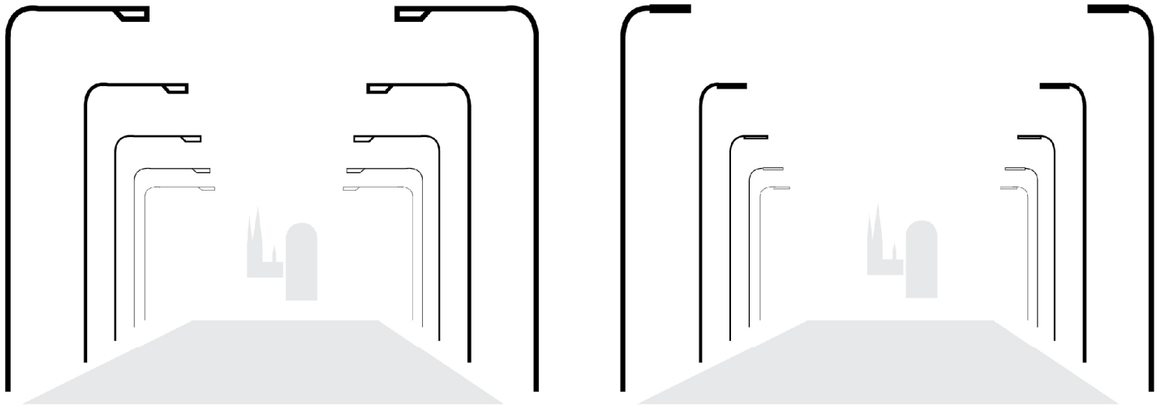

Figur 17. Belysningen påverkar upplevelsen av vägrummet, särskilt när omgivningen är öppen i karaktären. Samtidigt är den nödvändig för en trygg och säker väg. Belysningen ska därför vara genomtänkt i sin utformning för att minimera intrycket i vägrummet. En kort arm så som till höger ska eftersträvas för att inte störa och skymma siktlinjer.

Figur 18. Cirkulationen till vänster är mer diskret i vägrummet och sammanhållen i sin utformning medan den till höger är mer dominerande, har starkare inverkan på siktlinjer och stor variation i materialanvändning. En diskret utformning förordas för att framhäva vägen och ge den ett värdigt uttryck.

Utrustning - värdighet

Vägrummet har ett trafiktekniskt behov av utrustning som skyltning, belysning och trafiksignaler. Utrustningen kan dock förta viktiga element i vägrummet t ex siktlinjer och öppenhet och det är därför viktigt att noga planera för utrustningen i gestaltningen.

- Skyltning bör renodlas, effektiviseras och inte vara ett störande element.
  Tillämpning: vägskyltning ska vara huvudsaklig annonsör. Skyltningen bör inte ligga i siktlinjer och speciellt ska siktlinjen mot slottet värnas. Storleken och mängden information hos skylten bör hållas nere, figur 19. Placeringen bör göras med ett stöd i landskapet/ omgivningen.

- Material ska vara valda med avseende Dag Hammarskjölds vägs speciella karaktär, betydelse och dominans över omgivningen.
  Tillämpning: Materialvalet ska för större enheter vara sammanhållet längs hela sträckan. För detaljer kan material vara ett återkommande element eller vid speciella situationer en sammanhållande karaktär för en sekvens, figur 20.

Figur 19. Placering och utformning på utrustning är viktigt för intrycket. Skylten för Uppsala universitet, BMC, är diskret utformad, ligger vid sidan av vägen med stöd i växtligheten, medan skyltningen vid cirkulationen är omfattande och utspridd.

Figur 20. Fotomontage på bullerskydd mot Kronparken. Ett eventuellt bullerskydd föreslås få dubbel funktion som stödmur vid behov av att bredda vägen för att minimera intrång i Kronparken. Bullerskyddet ska ha en hög gestaltningskvalitet och vara genomsiktligt i ögonhöjd för gående. Det ska passa till en historisk naturmiljö och vara vägen värdig i materialval.

Noder - förtydliga hierarki

Särskilt betydande noder kan markeras med cirkulationsplatser eller anslutande alléer (behov, trafikplatsens störning m.m. ska då utredas). För att detta ingrepp ska motiveras krävs att korsningen har en särskild dignitet eller vara av större betydelse i stadsvägnätet, t ex Gottsunda allé/Ultunaallén. De ska dock upplevas underordnade Dag Hammarskjölds väg och ska övergripande följa en gemensam gestaltningsprincip, vilket särskilt gäller cirkulationsplatser.

- *Tillämpning: I detta program föreslås täta skevenser av noder främst i anslutning till Polacksbacken/regemetet, i Ulleråker och i Bäcklösa/Ultuna*, figur 21.

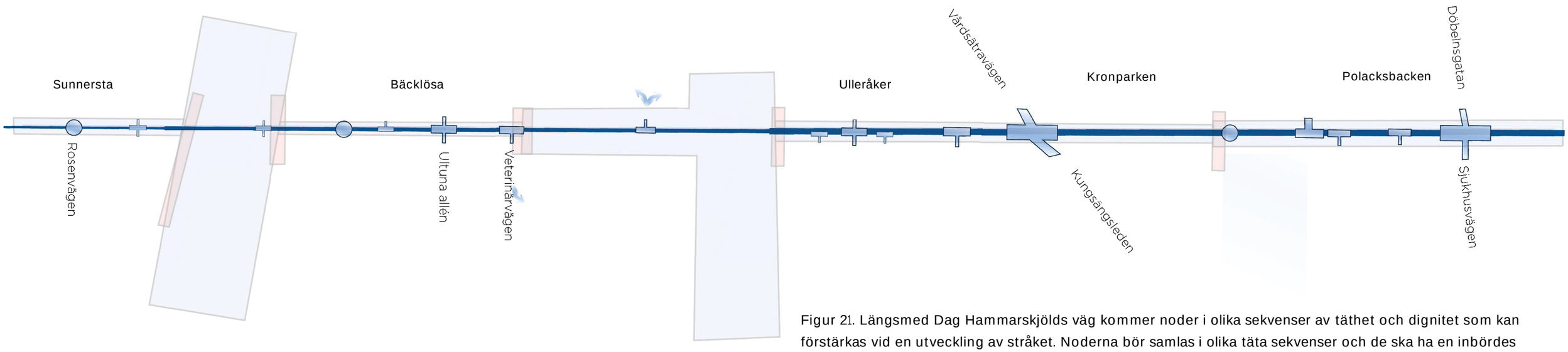

Figur 21. Längsmed Dag Hammarskjölds väg kommer noder i olika sekvenser av täthet och dignitet som kan förstärkas vid en utveckling av stråket. Noderna bör samlas i olika täta sekvenser och de ska ha en inbördes hierarki med ett fåtal större korsningar ned till mindre anslutningar motsvarande utfarter.

Sektioner norr till söder

Polacksbacken - regementsområdet

Den äldre bebyggelsen är utformad för en monumental verkan, med karaktäristisk förgårdsmark. Nyare bebyggelse är till stor del institutioner o dyl, vilket ger ett särskilt uttryck. Exercisfältet framför MIC är ett historiskt karaktärsinslag. Alléer stärker känslan av gata och ett betydande stadsrum. Riktlinjer:

- Utveckla symmetrin då regementet och allén idag ger tyngd på ena sidan av vägen.
- Dagens allé påverkar siktlinjen mot slottet. Ett ställningstagande blir att ersätta allén längs den ursprungliga vägsträckan och med en ny allé och inkludera de framtida breddningarna av vägen. Den nya allén bör då stärka siktlinjen i sitt formspråk.
- Fyra körbanor, varav två för framtida spårväg föreslås, samt dubbelsidig gc-väg.
- Vägområdets ytterkant markeras för att definiera rakheten, t ex med en kant med avvikande beläggning, eller med en större begränsning mot kvarteren som en strikt häck.

Kronparken

Kronparken kommer att utgöra rekreationsområde för främst boende i Rosendal. För skogen finns även planer på ett naturreservat. Tankar finns på att försöka minska vägens bullerpåverkan av rekreationsskäl. Behovet av att korsa vägen kan öka med mer rekreationsliv.

Riktlinjer:

- Nya funktioner som krävs i vägområdet påverkar skogen genom att vägkanten förskjuts. Behovet av antal körbanor liksom behovet av dubbelsidig gc-bana bör vägas mot varandra för att minimera intrång utanför dagens väggren.
- Föreslaget är fyra körbanor och enkelsidig gc-bana. Förändringar på vägens rakhet blir då något mindre vid korsningen med Kungsängsleden.
- En västlig cykelbana bör utifrån förslaget finnas mot Rosendal med fortsättning ned mot Bäcklösa i Hammarbys dalgång.
- Ev bullerskärmar ska gestaltas för att förstärka vägens dominanta och monumentala karaktär. Målbilden ska vara en gräns värdig kronans skog och 1600-talets väg.

Ulleråker

Vid Ulleråker kommer bebyggelse utvecklas på båda sidor om vägen, men skog kommer även att finnas kvar i vissa partier. Skogens närvaro ska utnyttjas för att stärka karaktären och skapa en sekvens som samspelar och visar en historisk samhörighet med Kronparken.

Riktlinjer:

- Arbeta med förhållandet stad och skog genom Ulleråker (se även bilaga 2)
- Låt sekvensen ha en viss samhörighet med Kronparken både i vägutformning och omgivning.
- Stärk rummet runt korsningen med Kungsängsleden med skogsvegetation och arbeta med siktlinjer genom noga placerad och minimerad utrustning samt vegetationsunderhåll.
- Ljusreglerade korsningar bör eftersträvas för siktlinjer och axialitet.
- Behåll en port in i skogen från åkerlandskapet för siktlinje och sekvensmarkering. Vid porten övergår fyra körfält till två plus ett variabelt.

Idéskisser på tillämpningar

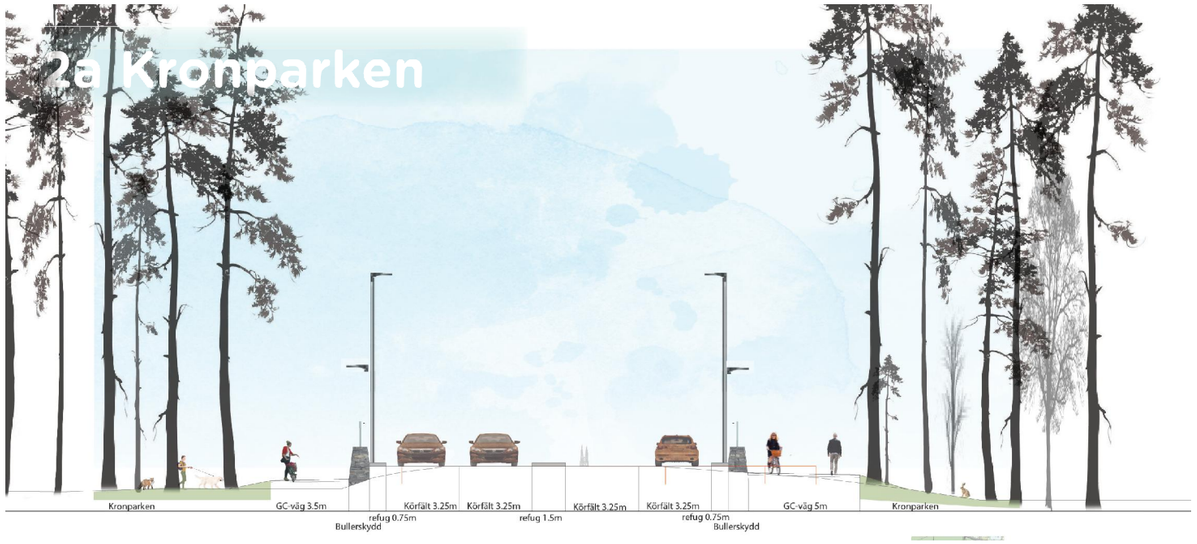

Norra åkerlandskapet - park och bebyggelse

Södra staden och Ultuna kommer med tiden att förändra det norra åkerlandskapet med en park närmast skogen och bebyggelse söder därom innan Bäcklösa. Området ska sträva efter en sammanhållen karaktär och rumslighet för att minimera andelen sekvenser.

Riktlinjer:

- Låt samma vägsektion följa med hela sträckan.
- Minimera andelen korsningar till en eller ingen. Fördelaktigt är att kunna samordna korsningar med Bäcklösa och Ultuna.
- Arbeta med rummet som omgivande höjdryggar ger och rymden runt Dag Hammarskjölds väg; skapa rymd för vägen och låt bebyggelsen växa upp mot omgivande höjder/åsen.
- Arbeta med siktlinjer mellan bebyggelsen mot åsen/höjdryggar.
- Ensidig gc-väg föreslås med en parallell gc-väg i dalgången i Hammarby för västra sidan.

Bäcklösa

Bebyggelse tillkommer i olika tidsperspektiv. För Bäcklösa finns en antagen detaljplan för västra sidan om Dag Hammrskjölds väg medan utvecklingen av den östra sidan ligger längre fram i tiden. En avgränsande struktur är sedan 1900-talet påbörjad med alléerna vid Veterinärvägen, trädraderna längs Genetiska trädgårdens gräns och Ulltunaallén-Gottsunda allé. Dessa kan bilda grund för en sammanhållen sekvens och övergångsområden.

Riktlinjer:

- Sträva efter att koncentrera Ultunas tillväxt av bebyggelse av större karaktär till detta område och sträva efter att möta västra sidans raka bebyggelselinje mot vägen.
- Stöd sekvensens nuvarande längsgående axel med fler trädrader av samma karaktär som befintliga björkplanteringar vid Genetiska trädgården.
- Förstärk övergången mot Norra åkerlandskapet, förslagsvis genom att arboretum för stadsträd samlas längs Veterinärvägens sydvästra sida för att skapa en mer sammanhållen karaktär tillsammans med björkarna i Genetiska trädgården.

Södra åkerlandskapet

Södra åkerlandskapet kommer med Uppsalas tillväxt bli ett smalare parkrum runt Bäcklösaån. Platsen kan dock upplevas större om noga planering och gestaltning görs för sydöstra Ultuna och Norra Sunnersta. För vägrummet föreslås samma sektion som för norra åkerlandskapet. Riktlinjer:

- Behåll utblickar mot Ultuna-, Sunnerstaåsen och Vipängen genom Södra åkerlandskapets park och omgivande bebyggelse.

Norra Sunnersta

Norra Sunnersta är en förlängning av Sunnersta ut över södra åkerlandskapet, i och med det har sekvensen en stor samhörighet med Sunnerstas karaktär. Riktlinjer:

- Anpassa bebyggelse och tomtmark till den gröna småskalig karaktär som Sunnersta har
- Vägsektionen från åkerlandskapet ska här i en naturlig nod övergå till att motsvara den sektion som finns i Sunnersta.

Idéskisser på tillämpningar

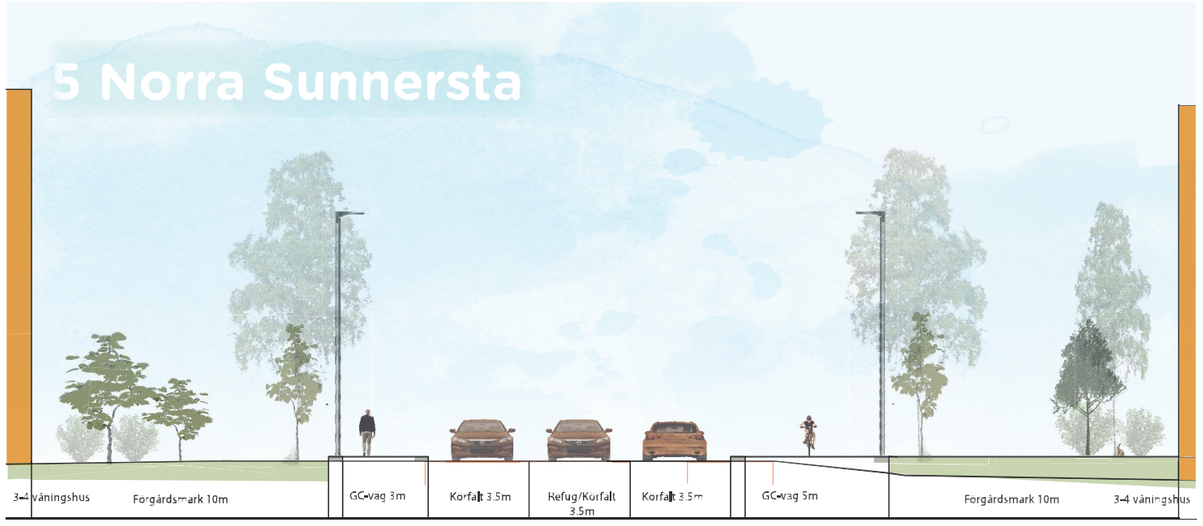

7 Rekommendationer för fortsatt arbete

Utbyggnad av södra staden och förändring av Dag Hammarskjölds väg kommer att ske med ett långt framtidsperspektiv Med avseende på det rekommenderas därför mer ingående studier av detaljer i fortsatt arbete. Studierna ska då förhålla sig till anvisningar i detta gestaltningsprogram men vara mer ingående i detaljer för stöd i projekteringsfasen.

Program och vidare utredningar som föreslås är:

- utrustnings- och skyltprogram
- belysningsprogram
- skötselprogram för Kronskogen, alléer och planteringar längs Dag Hammarskjöld
- planteringsprogram för nya planteringar vid Ulleråker kopplat till ekosystemets behov, gestaltningsuttryck, utveckling genom skötsel osv.

8 Referenser

Till stöd i arbetet med detta gestaltningsprogram har följande dokument avseende Uppsala stads riksintresse, kulturmiljön runt Dag Hammarskjölds väg m.m. används:

- Uppsala stad C 40 A Riksintresse för kulturmiljövården, fördjupat kunskapsunderlag
- Kulturhistorisk utredning, Dag Hammarskjöldsstråket, Bondkyrko socken, Uppsala kommun
- Gestaltningsprogram steg 1 Dag Hammarskjölds väg
- Underlag för fördjupad översiktsplan för Södra staden
- Underlag för planprogram för Ulleråker
- Detaljplan för Rosendalsfältet, med tillhörande bullerutredning m.m.

9 Bilaga

9.1 Begrepp gata, väg mm

Allé:
Väg eller gata trädplanterad på båda sidor. Träden sitter med jämt avstånd. En allé är en enkelsidig, dubbelsidig eller fler-dubbelsidig trädrad, som ofta finns i anslutning till en väg, vattendrag eller gräns. Ordet kommer från franskans aller - att gå. Anläggning av minst 7 träd ursprungligen planterade längs en väg. Anläggningen kan vara enkel eller dubbelsidig.

Aveny:
Bred, ofta trädkantad gata som leder fram till en framträdande byggnad eller plats. Exempel Kungsportsavenyn i Göteborg. Ordet kommer av franskans venir, “att anlända”. Liknar esplanad och boulevard.

Boulevard:
Breda trädkantade gator med påkostade byggnader och mycket människor, ofta starkt trafikerade. Begreppet används främst på kontinenten. Ex. Unter den Linden i Berlin, Kungsgatan i Malmö, Champs Élysées i Paris. Liknar esplanad och aveny.
Esplanad: Ett promenadstråk i en allé i mitten av en bredare gata. Används också om hela gatan med promenadstråket i mitten. Ersatte de tidigare stadsmurarna i staden. Det trädplanterade promenadstråket åtskiljer de motriktade körfälten. Ex. Vasagatan, Göteborg. Liknar boulevard och aveny.

Gaturum:
Gata i nära samband med bebyggelsen, fast byggnadslinje, tydliga väggar, körbana och trottoar oftast skild med kantsten. Rum bildat av gata och bebyggelse med tomtmark i stad eller tätort. Gaturummet kännetecknas av att gatan står i ett nära förhållande till bebyggelsen som vanligen ligger längs en fast byggnadslinje och utgör väggar i rummet. Plank och staket, häckar och träd kan också bilda väggar och i viss mån tak i gaturummet. Ett typiskt gaturum är symmetriskt uppbyggt och består av huvudelementen bebyggelse, gångbana och kantstödsavgränsad körbana.

Genomfart/infart:
Väg/gata för trafik genom eller till och från tätort.

Huvudgata:
En större gata som många använder för att orientera sig efter i städer. Via huvudgatan kan man lätt förflytta sig mellan olika områden i staden. Förmedlar trafik mellan områden. Kan benämnas genomfart eller infart om den långväga trafiken överväger.

Landsväg/Väg:
En väg är en plan landyta för transport mellan två platser utanför tätorten. Vägar kan anpassas för fordon, djur eller fotgängare. Längs en väg är bebyggelsen ofta glesare. Vägen har en tydlig riktning och det är svårt att stanna eller byta riktning. Utmed större vägar uppstår en speciell karaktär med bensinmackar, motell och restauranger. Bullervallar, plank och stängsel förekommer längs vägar. Tillsammans med mycket trafik gör bullervallarna ofta vägen till en barriär.

Parkgata:
Gata där de gröna sido- och mittremsorna upptar större procentuell bredd än de hårdgjorda ytorna.

Paradgata:
Strikt utformad central gata med träd i minst två rader. Gatan består av breda körbanor flankerade av pampiga hus. Har ofta anlagts i syfte för att kunna användas vid parader, demonstrationer m.m.

Skillnad väg/gata:
Den största skillnaden mellan gata och väg är gatans mångfald till skillnad mot vägens. På en gata rör sig bilar, bussar, människor, det finns butiker, restauranger m.m. På en väg däremot blir oftast bilarna dominerande. En stor skillnad mellan en gata och en väg är att längs den förstnämnda finns flera alternativ till sätt att förflytta sig. Längs en gata rör sig allt och alla, cyklister, fotgängare, bilister, spårvagnar m.m. Fotgängare är dock de viktigaste trafikanterna för att skapa en gata.
Stadsgata: Gata med tydligt gaturum, sammanhållen bebyggelse, höga hus, trottoarer och ofta med affär i byggnadernas gatuplan.

Trafikled:
Betydelsefull del av gatu- eller vägnätet. Kan benämnas genomfartsled, förbifartsled eller infartsled beroende på trafiken.

Transportrum:
Linjärt, fullständigt dominerat av trafiken, frikopplat från bebyggelse

Vägrum: Mindre avhängigt av bebyggelsen som ligger fritt placerad

TRAST
http://www.trafikverket.se/contentassets/8e49fc9f3f9546528f4e2a5b73dbb7c3/gatutyper_en_exempelsamling.pdf

9.2 Utredning Ulleråker

Detaljstudier av sektion genom Kronskogen vid Ulleråker för samrådan med Länsstyrelsen. Studien utgörs av tre sektioner, en med trädrad, en med allé samt en med yta för en smal trädridå. Efter samråd med Länsstyrelsen bestämdes sektion enligt sidan 35 så som huvudförslag.

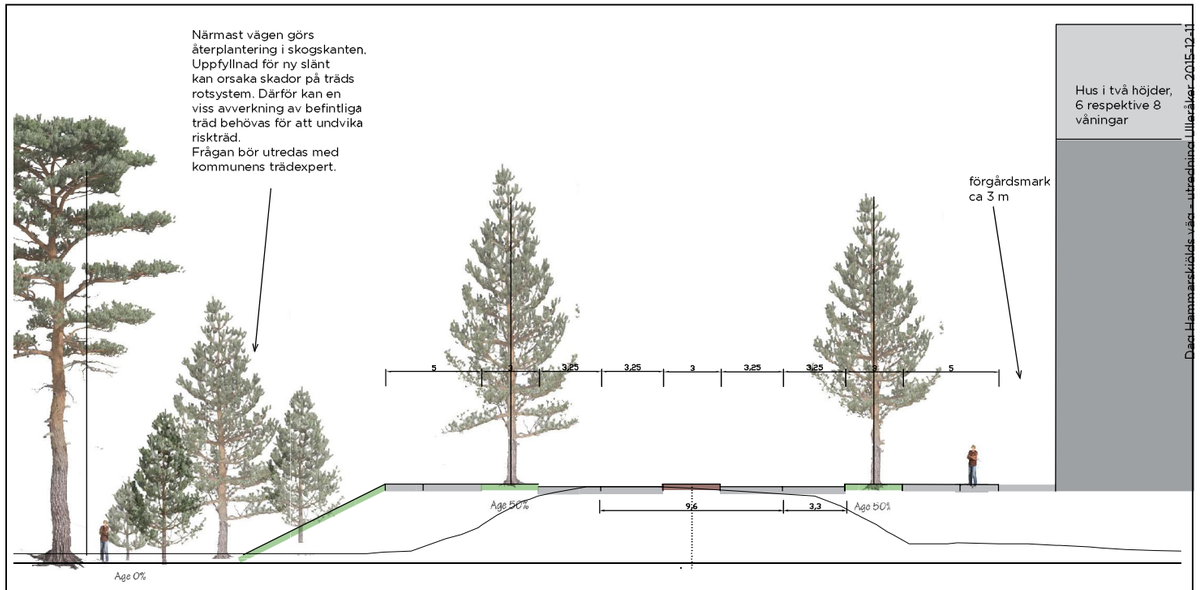

Förslag dubbelsidig trädrad sektion (vid stor höjdskillnad) skala 1:150 A3

Växtligheten i gatumiljön illustreras så som 50 år gammal.
I slänt illustreras en återväxt från 50 år och yngre, samt fullvuxen tall i skogen (över 100 år)

Sektioner

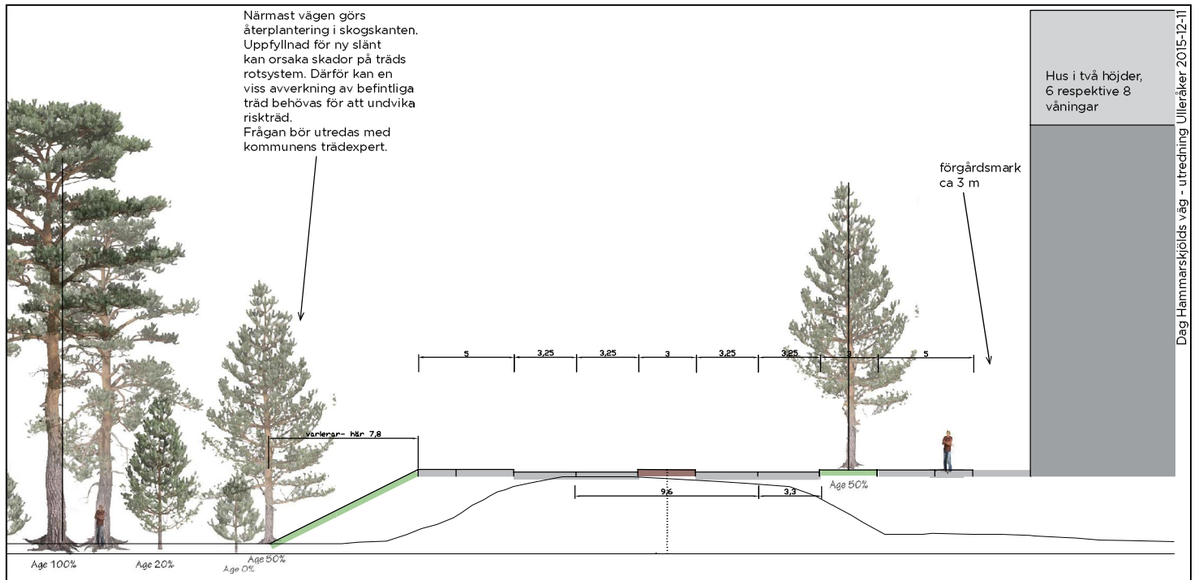

Förslag enkelsidig trädrad sektion (vid stor höjdskillnad) skala 1:150 A3

Växtligheten i gatumiljön illustreras så som 50 år gammal.

I slänt illustreras en återväxt från 50 år och yngre, samt i skogen över 100 år gamla exemplar

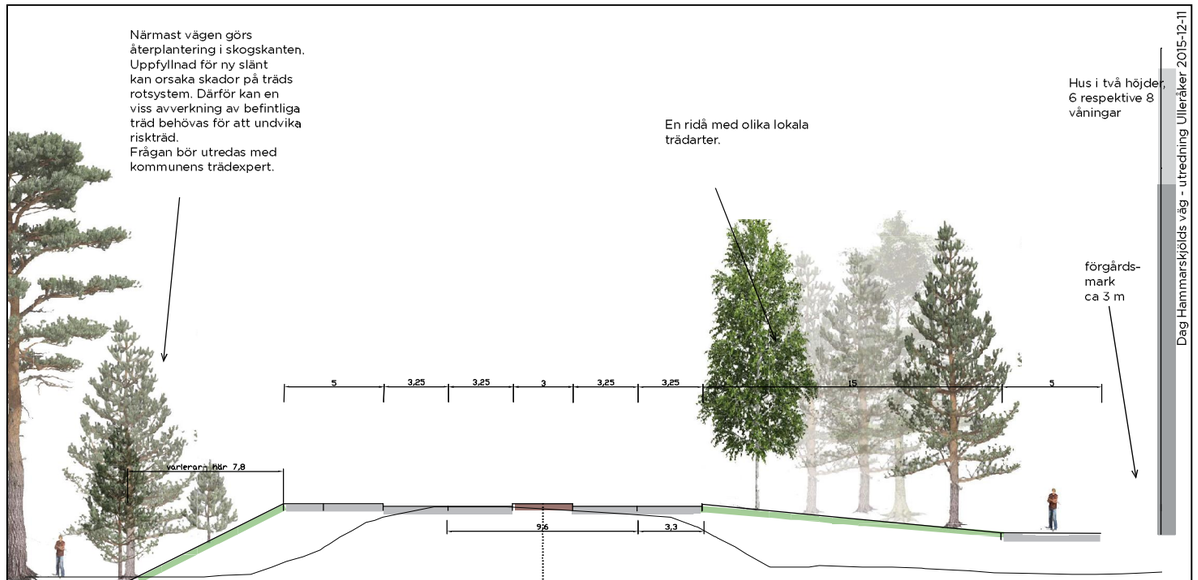

Förslag dubbelsidig trädrad sektion
skala 1:150 A3

Bilden illustrerar växtlighet efter 50 år (längst till vänster står en tall på över 100 år)

Utredning trädridå

Alternativ osymmetrisk trädridå 10 m.

Yta med träd placerade osymmetriskt i grupper enstaka träd och mer öppna ytor för en naturlig karaktär. Ytan är smalare än huvudalternativet vilket påverkar möjligheterna att bygga upp tätare klungor av träd i kontrast mot öppnare ytor.

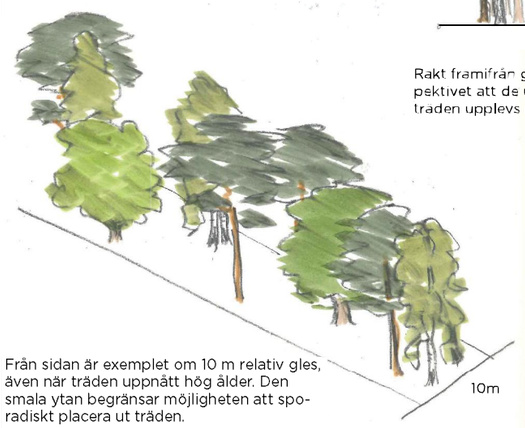

Rakt framifrån gör perspektivet att de utspridda träden upplevs mer tätt.

Från sidan är exemplet om 10 m relativ gles, även när träden uppnått hög ålder. Den smala ytan begränsar möjligheten att sporadiskt placera ut träden.

Förslag på växter samt ungefärlig fördelning (alla arterna återfinns i Ulleråkerområdet):

Tall - Pinus sylvestris	50%	
Björk - Betula pendula	20%	
Asp - Populus tremula	10%	
Ek - Querqus robur	10 %	
Oxel - Sorbus intermedia	4%	
Lönn - Acer platanoides	2%	(i mer “låglänta” partier)
Ask - Fraxinus exelsior	2%	(i mer “låglänta” partier)
Sälg- Salix caprea	2%	(förhållandevis i mer “låglänta” partier)

Gran- Picea abies, kan med fördel användas som underväxtträd tillsammans med hassel- Corylus avellana.

underväxtträd av gran i aspskog

Huvudalternativ osymmetrisk trädridå 15 m.

Yta med träd placerade osymmetriskt i grupper enstaka träd och mer öppna ytor för en naturlig karaktär. Den breda ytan har bra möjligheter för en sporadisk utplacering av träd både i sidled och längsled.

Nedan är ett ungt tillstånd och ett vuxet tillstånd (över 40-50 år) illustrerat. I ungt tillstånd har fler träd planterats än vad som återfinns vid vuxet. Dels är underväxtträd planterade för att naturligt höja stamhöjden, dels har ytor i efterhand gallrats för att få ljusinsläpp när trädens kronor vuxit.

Rakt framifrån gör perspektivet att de utspridda träden upplevs mer tätt.

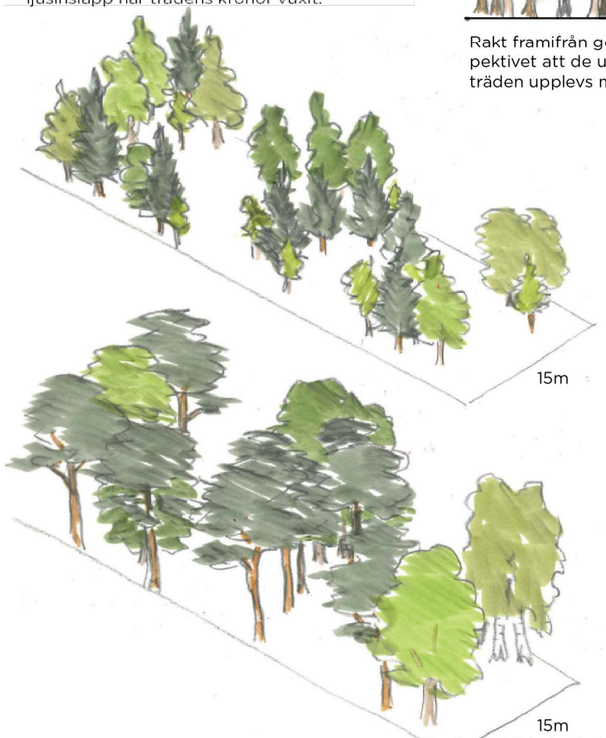

Dag Hammarskjölds väg - utredning Ulleråker 2015-12-11

Typexempel Kronparken

Till ovan nämnda alternativ har Kronparken varit modell. Till höger visas två inventerade ytor om 15 m i bredd ca 50-60 m i längd.

Den övre är en inmätning vid en större andel “yngre” träd, som syns framtill i fotografiet nedan.

Den nedre är en inmätning där träden höll en högre ålder, motsvarande bakgrunden i fotografiet (notera att skogen i bakgrunden upplevs tätare när den i själva verket är glesare (perspektivistisk effekt).

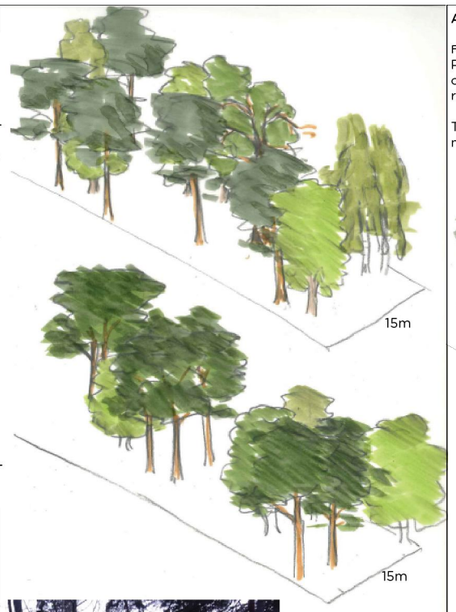

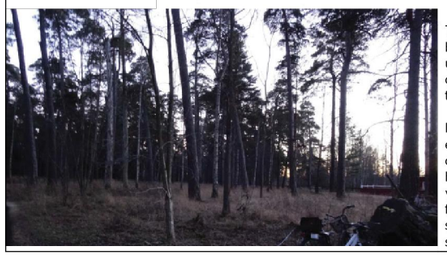

Trädens höga stam beror på naturlig uppstamning när undervegetationen var tätare.

I skogsbruk används en metod med “underväxtträd” för att få huvudarterna att sträva uppåt och där med få hög rak stam. Resultatet blir liknande som Kronparken.

Alternativ symmetrisk trädridå 15 m

Fyrislundsgatan
På Fyrislundsgatan står lönnar i två yttre rader om ca 5-6 m längsgående cc-avstånd med en sporadisk mittrad.

Träden rymms inom en 15 m bred remsa med ca 1 m marginal på var sida.

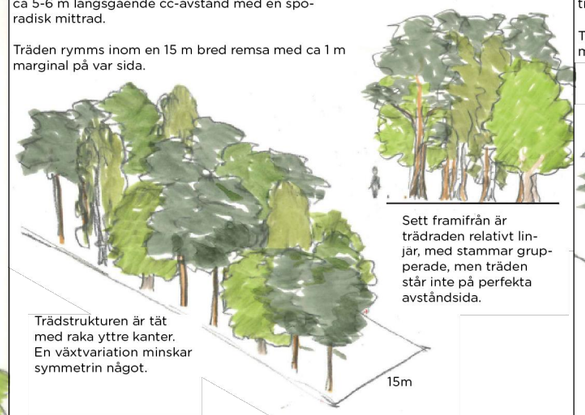

Sett framifrån är trädraden relativt linjär, med stammar grupperade, men träden står inte på perfekta avståndsida.

Trädstrukturen är tät med raka yttre kanter. En växtvariation minskar symmetrin något.

Dag Hammarskjölds väg - utredning Ulleråker 2015-12-11

Alternativ symmetrisk trädridå 10 m

Genetiska trädgården
Vid Genetiska trädgården står björkar i förband i tre rader om ca 5 m cc-avstånd jämnt fördelat.

Träden rymms inom en 10 m bred remsa med ca 1,5 m marginal på var sida.

Sett framifrån är trädraderna linjära, med stammar grupperade om tre.

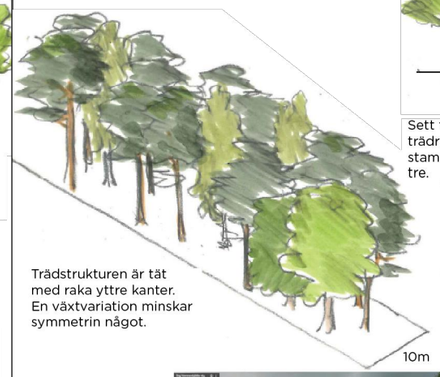

Trädstrukturen är tät med raka yttre kanter. En växtvariation minskar symmetrin något.

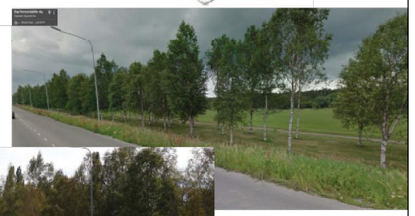

Dag Hammarskjölds väg - utredning Ulleråker 2015-12-

Utredning möjligt bevarande av naturvärden

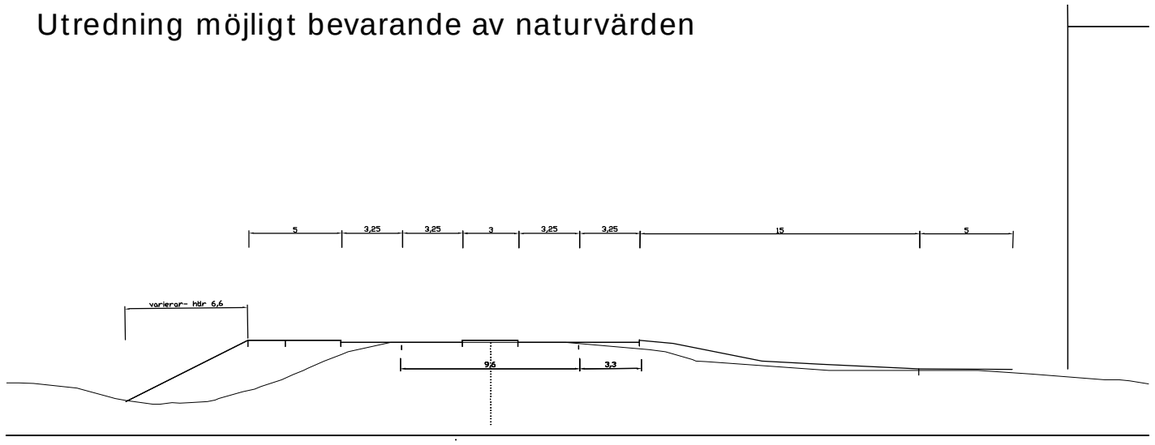

I sektion med trädridå finns eventuellt andra möjligheter att bevara naturvärden eftersom själva vägbanan inte breddas utanför befintlig väg i stor omfattning.

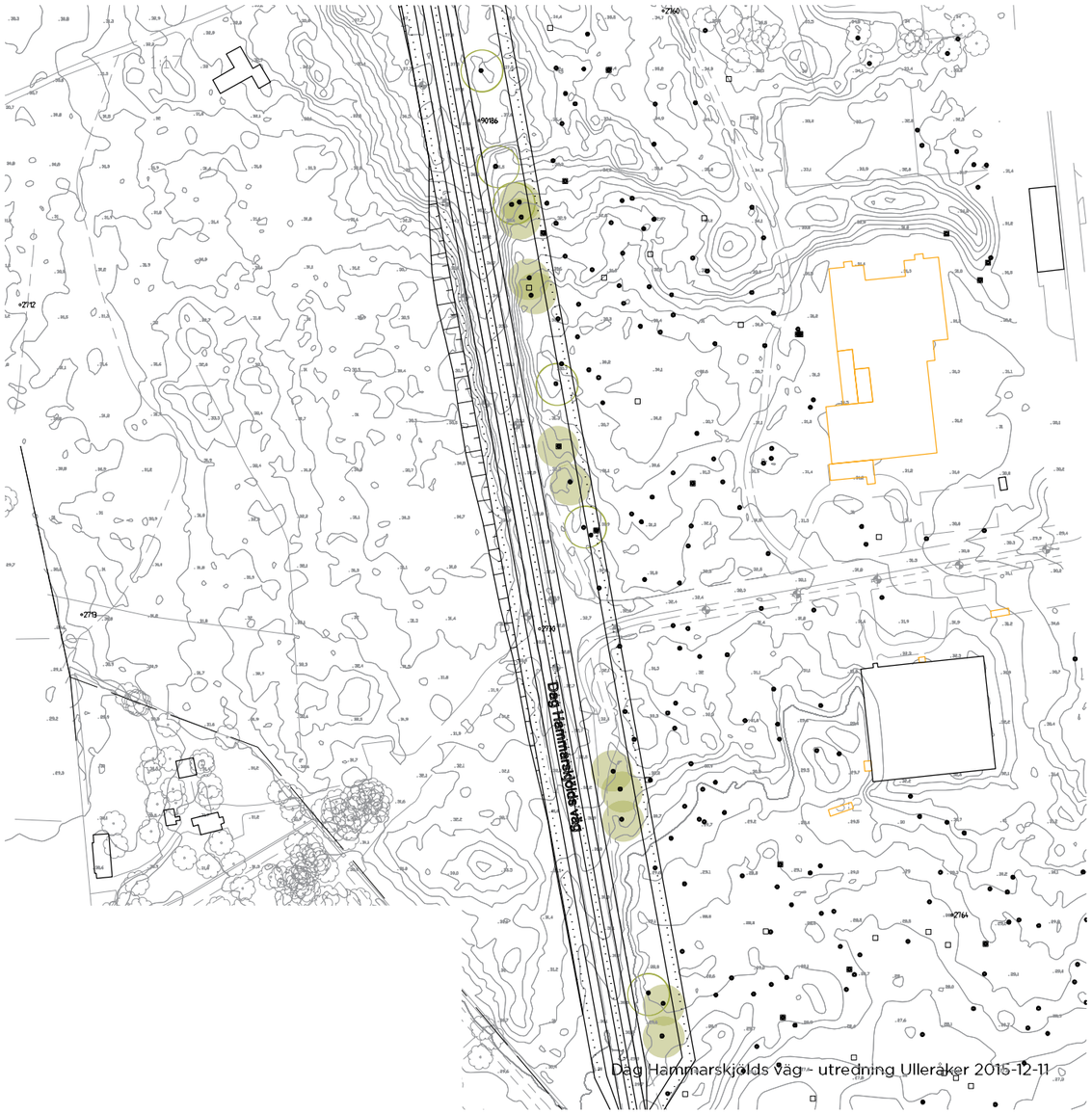

Dag Hammarskjölds väg - utredning Ulleråker 2015-12-11

Bevarande av naturvärden vid vägbyggnad med en eller två trädrader

- Ungefärligt uppskattad gräns för ev slänt med lutning 1:2 (vid väg med trädrader)
- Teoretisk rotutbredning om ca 15 m.*
- Träd som ligger utanför slänt-gräns men som troligtvis påverkats av höjd marknivå i rotzon
- Område med bäst förutsät-tningar att bevara träd

* Rotutbredningen kan vara betydligt större än angivet här, och inte heller så symmetriskt. För att definitivt veta om träd kan bevaras trots påverkningar av omgivningen bör rotkarteringar göras.

Dag Hammarskjölds väg - utredning Ulleråker 2015-12-11